

EFEKTY MIĘDZYNARODOWEGO PROJEKTU REDDSO
DLA ŚRODOWISKA LOKALNEGO
- WYNIKI KAPITALIZACJI REGIONALNEJ
W MAŁOPOLSCE

Kraków 2015

Projekt realizowany przy wsparciu finansowym Unii Europejskiej
Umowa nr DCI-NSA-ED/2012/287-834

Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego

Departament Edukacji i Kształcenia Ustawicznego

Kraków 2015

Autorki:

Ewa Pająk-Ważna

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

e-mail: ewawazna@up.krakow.pl

Agnieszka Sadowska-Konczal

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

e-mail: a.sadowska.konczal@gmail.com

Jolanta Maćkowicz

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

e-mail: jolantam@up.krakow.pl

Beata Wojciechowska

Ośrodek Terapii Poznawczej Ingenium

e-mail: biuro@otpingenium.pl

Opracowanie graficzne oraz skład: Edyta Woźniak

ISBN: 978-83-65325-12-9

Publikacja została przygotowana w ramach projektu REDDSO („Regiony na rzecz edukacji w zakresie zrównoważonego rozwoju i solidarności międzynarodowej”) realizowanego przez Województwo Małopolskie, współfinansowanego przez Komisję Europejską – Dyрекcję Generalną ds. Rozwoju i Współpracy EuropeAid

SPIS TREŚCI

ROZDZIAŁ 1. Wprowadzenie: prezentacja procesu kapitalizacji w regionie _____	4
ROZDZIAŁ 2. Wyjaśnienie terminologii _____	9
ROZDZIAŁ 3. Proces kapitalizacji a metodologia badań własnych _____	11
ROZDZIAŁ 4. Główne rezultaty badań jakościowych wraz z oceną stanu edukacji globalnej w regionie oraz rezultatów realizacji projektu REDDSO _____	18
ROZDZIAŁ 5. Projekt REDDSO w percepcji badanych _____	23
ROZDZIAŁ 6. Podsumowanie: wnioski i perspektywy _____	26
ZAŁĄCZNIKI _____	35
BIBLIOGRAFIA _____	46

ROZDZIAŁ 1.

Wprowadzenie: prezentacja procesu kapitalizacji¹ w regionie

1.1 Tło

Projekt pod nazwą *Regiony na rzecz edukacji w zakresie zrównoważonego rozwoju i solidarności międzynarodowej* (REDDSO) realizowany jest od 1 kwietnia 2013 roku do 31 grudnia 2015 roku. Województwo Małopolskie realizuje projekt na podstawie porozumienia zawartego z Regionem Rhône-Alpes w dniu 1 października 2013 r. w sprawie przystąpienia Województwa Małopolskiego do realizacji i sposobu finansowania projektu. Projekt REDDSO realizowany jest przez Region Rhône-Alpes jako Lidera Projektu oraz Partnerów: Województwo Małopolskie, Region Piemoncki, Rząd Katalonii, Katalońską Federację Organizacji Pozarządowych na rzecz Rozwoju (FCONGD), Konsorcjum Organizacji Pozarządowych Regionu Piemonckiego (COP), Rodano-Alpejską Sieć Wspierania Współpracy Międzynarodowej (RESACOOOP).

Projekt *Regiony na rzecz edukacji w zakresie zrównoważonego rozwoju i solidarności międzynarodowej* (REDDSO) współfinansowany jest przez Komisję Europejską i realizowany na podstawie umowy dotacyjnej nr DCI-NSA-ED/2012/287-834 zawartej pomiędzy Unią Europejską reprezentowaną przez Komisję Europejską i Regionem Rhône-Alpes. Stanowi on poszerzoną kontynuację przeprowadzonego wcześniej przez Region Rhône-Alpes oraz Region Piemoncki programu *Od Alp po Sahel*.

Celem projektu REDDSO jest wdrożenie w regionach partnerskich procesów partycypacyjnych mających na celu promowanie wspólnej definicji i konwergencji polityk publicznych wobec edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju i solidarności międzynarodowej w systemach oświatowych oraz wspieranie procesu kształtowania globalnych postaw obywatelskich. Założeniem projektu jest utworzenie stałej platformy

---

¹ Termin „kapitalizacja” używany w niniejszym dokumencie odnosi się do terminu stosowanego w projekcie REDDSO przez wszystkich partnerów (4 regiony). Definicja tak rozumianego terminu podana jest w dalszej części niniejszego dokumentu.

współpracy w zakresie wykorzystania zasobów, wymiany informacji oraz prowadzenia doświadczalnych projektów pedagogicznych w dziedzinie edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju i solidarności międzynarodowej².

Województwo Małopolskie rozpoczęło realizację projektu REDDSO w dniu 1 października 2013 roku, a więc 6 miesięcy po rozpoczęciu projektu przez pozostałych partnerów. Założeniem projektu jest szeroko rozumiana współpraca w zakresie wykorzystania zasobów, wymiany informacji oraz prowadzenia innowacyjnych projektów pedagogicznych w dziedzinie edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju i solidarności międzynarodowej. W regionie ma to na celu upowszechnianie edukacji globalnej, wsparcie współpracy podmiotów działających w sferze pożytku publicznego ze szkołami, pogłębienie wiedzy oraz wzrost aktywności uczniów i nauczycieli z małopolskich szkół poprzez m.in. wskazanie możliwości wdrażania edukacji globalnej w nauczaniu przedmiotowym w sposób systematyczny.

1.1.1 Cele kapitalizacji w regionie

Cel główny kapitalizacji w Małopolsce to podnoszenie jakości działań z zakresu edukacji globalnej prowadzonych w regionie osiąganą m.in. poprzez wymianę doświadczeń pomiędzy interesariuszami projektów z zakresu edukacji globalnej oraz szczegółową analizę realizowanych przedsięwzięć.

Cele szczegółowe można przedstawić w następujący sposób:

- a) Diagnoza sytuacji edukacji globalnej w Małopolsce - dzięki nawiązaniu w 2014 roku współpracy oraz podpisaniu porozumienia pomiędzy Województwem Małopolskim a Uniwersytetem Pedagogicznym im. Komisji Edukacji Narodowej (UP im. KEN) w Krakowie opublikowana została wieloautorska monografia pod tytułem *„Edukacja globalna w Małopolsce. Podmioty – Praktyki – Konteksty”*³. Jest to

² Por. K. Jasikowska, E. Pająk-Ważna, M. Klarenbach, *Synteza analizy diagnostycznej potrzeb, znaczenia oraz ewolucji polityk prowadzonych w zakresie edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju i solidarności międzynarodowej (edukacji globalnej) na terenie Małopolski*, dokument dostępny na stronach <http://www.malopolska.pl/Obywatel/reddso/Strony/default.aspx>; dostęp: 20.09.2015

³ Autorstwo publikacji należy do zespołu badawczego, w skład którego wchodziły przedstawicielki sektora naukowego oraz sektora NGOs (dr Katarzyna Jasikowska, socjolog z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie; dr Ewa Pająk-Ważna, pedagog z Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie oraz mgr Magdalena

pierwsza na terenie Polski monografia naukowa dotycząca edukacji globalnej. Od czerwca 2015 publikacja jest bezpłatnie dystrybuowana wśród wszystkich potencjalnych podmiotów działających w obszarze edukacji globalnej zarówno w Małopolsce, jak i na terenie całego kraju. Monografia stanowi diagnozę sytuacji edukacji globalnej w województwie małopolskim, bada stan początkowy (m.in. wiedzę i świadomość nauczycieli), identyfikuje główne bariery i wyzwania oraz stanowi punkt wyjścia do konstruowania strategii dalszych działań. Ponadto, publikacja jest cennym zbiorem informacji dla praktyków edukacji globalnej, szczególnie przyczyniając się do popularyzacji tych zagadnień wśród nauczycieli.

Fot. 1. Okładka publikacji naukowej będącej jednym z rezultatów projektu REDDSO w Małopolsce (K. Jasikowska, E. Pająk-Ważna, M. Klarenbach „Edukacja globalna w Małopolsce. Podmioty-Praktyki-Konteksty”, Kraków 2015).

Źródło: strona internetowa Oficyny Wydawniczej „Impuls”; <http://www.impulsoficyna.com.pl/katalog/edukacja-globalna-w-malopolsce,1690.html>; dostęp: 10.06.2015

Przykładową ilustracją potencjalnego oddziaływania treści zawartych w publikacji może być wypowiedź jednej z respondentek, która stwierdza:

(...) A propos tej publikacji (...), to tam były też przykłady z innych szkół i ja już powiedziałam, że chciałabym troszkę skopiować, bo tam są rzeczy których nie

Klarenbach, socjolog i pracownik sektora NGOs). Zespół ten opracował także dokument pod nazwą „Analiza diagnostyczna potrzeb, znaczenia oraz ewolucji polityk w zakresie edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju i solidarności międzynarodowej (Edukacji Globalnej) na terenie Małopolski” (2014), będący bazą do opracowania wyżej wymienionej monografii naukowej.

robiłam, a które pewnie uda się, współpracując z Polską Akcją Humanitarną chociażby, bo takiej współpracy ja osobiście nie miałam, więc też to by się udało jeszcze rozkręcić w tym temacie. (N_2)⁴.

- b) Rozwijanie praktycznych inicjatyw z zakresu edukacji globalnej, m.in. poprzez organizację szkoleń oraz konkursów skierowanych, przede wszystkim, do czynnych zawodowo nauczycieli i nauczycielek zatrudnionych w szkołach różnych etapów edukacyjnych (I-IV etap). Tego typu działania monitorowane są przez Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego (UMWM) dzięki powołaniu Komisji Regionalnej, w skład której wchodzi zarówno teoretycy, jak i praktycy edukacji globalnej z regionu Małopolski.
- c) Nawiązywanie współpracy oraz upowszechnianie tzw. dobrych praktyk pomiędzy różnymi podmiotami np. w ramach działań podejmowanych w TEG - Tygodniu Edukacji Globalnej⁵ oraz dzięki przygotowaniu elektronicznego przewodnika metodycznego dotyczącego prowadzenia wysokiej jakości edukacji globalnej. E-przewodnik przeznaczony będzie dla nauczycieli/ek z regionu Województwa Małopolskiego dzięki wykorzystaniu praktycznych informacji m.in. pozyskanych od NGOs (organizacji pozarządowych) funkcjonujących na terenie Małopolski. E-przewodnik będzie dostępny na stronach internetowych projektu REDDSO w Małopolsce w listopadzie 2015 roku.

1.1.2 Kontekst regionalny (polityczny, instytucjonalny, edukacyjny itp.) i główni interesariusze

W Polsce termin „edukacja globalna” nie jest powszechnie rozumiany w jednoznaczny sposób, także w środowisku szkolnym. Jest to termin, który bywał używany w literaturze pedagogicznej (por. Z. Melosik, Z. Łomny), ale różniąc się od

⁴ Legenda: U_1 – respondent/ka uczestniczący w IDI (pogłębiony wywiad jakościowy) wraz z podaniem kolejności wywiadów, gdzie 1 oznacza pierwszego respondenta/tkę; U – przedstawiciela urzędu, NGO – przedstawiciela trzeciego sektora, N – przedstawiciela oświaty (nauczyciele)

⁵ TEG to cykliczny program Centrum Północ-Południe przy Radzie Europy (Council of Europe). Jest to inicjatywa odbywająca się rok do roku w listopadzie, skierowana głównie do nauczycieli/ek i uczniów/ennic, poświęcona problematyce krajów Globalnego Południa

pojęcia, które jako „edukacja globalna” zostało wprowadzone wraz z przygotowaniem polskiej strategii współpracy rozwojowej.

Do prowadzenia zajęć dotyczących edukacji globalnej w szkołach zobowiązuje nauczycieli/ki tzw. nowa podstawa programowa, bowiem na każdym etapie edukacyjnym, decyzją Ministra Edukacji Narodowej, wprowadzono w roku szkolnym 2009/10 treści nawiązujące do tematyki globalnej. Ponadto, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z 20 sierpnia 2010 roku uczniowie mają obowiązek uczestnictwa przynajmniej w jednym projekcie edukacyjnym na III etapie edukacyjnym (szkoły gimnazjalne), o czym stanowi artykuł 21 przywołanego rozporządzenia: *Art. 21. a.1. Uczniowie gimnazjum biorą udział w realizacji projektu edukacyjnego oraz Art. 21. a.2. Projekt edukacyjny jest zespołowym, planowym działaniem uczniów, mającym na celu rozwiązanie konkretnego problemu, z zastosowaniem różnorodnych metod.* Wprowadzona w gimnazjach od roku szkolnego 2009/10 metoda projektu szczególnie sprzyja realizacji edukacji globalnej. Projekty te są bardzo często prowadzone przy współpracy szkół z NGOs. Celem edukacji globalnej wprowadzonej do nowej podstawy programowej w Polsce jest, przede wszystkim, kształtowanie postaw (np. poprzez zachęcanie do samodzielnej interpretacji różnorodnych zjawisk o charakterze globalnym).

Wśród głównych aktorów zajmujących się edukacją globalną w Polsce należy wymienić: MSZ - Ministerstwo Spraw Zagranicznych, MEN - Ministerstwo Edukacji Narodowej, MŚ - Ministerstwo Środowiska, ORE - Ośrodek Rozwoju Edukacji (podlegająca MEN placówka kształcąca nauczycieli/ki), ODN - Ośrodki Doskonalenia Nauczycieli. Najważniejszymi podmiotami prowadzącymi wysokiej jakości edukację globalną we współpracy ze szkołami są jednak organizacje trzeciego sektora (NGOs), szczególnie te, które wchodzi w skład Grupy „Zagranica”⁶.

⁶ Grupa „Zagranica” jest stowarzyszeniem polskich NGOs zaangażowanych w międzynarodową współpracę rozwojową, wspieranie demokracji, pomoc humanitarną i edukację globalną. Grupa „Zagranica” jest członkiem sieci CONCORD, por. www.zagranica.org.pl

ROZDZIAŁ 2.

Wyjaśnienie terminologii

2.1. Ramy teoretyczne i definicje

Termin „edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju” używany jest w Polsce głównie przez Ministerstwo Środowiska oraz organizacje pozarządowe zajmujące się edukacją, najczęściej ekologiczną.

Termin „solidarność międzynarodowa” jest rzadziej używany; najczęściej w odniesieniu do pomocy rozwojowej, wspierania prodemokratycznych przemian ustrojowych w różnych regionach świata czy budowania koalicji wspierania oddolnych ruchów obywatelskich.

Z kolei termin „edukacja globalna” odwołuje się do ustaleń wypracowanych w procesie debaty międzysektorowej w 2010 roku. Definicja tak rozumianej edukacji globalnej brzmi następująco:

„Edukacja globalna - to część kształcenia obywatelskiego i wychowania, która rozszerza ich zakres przez uświadamianie istnienia zjawisk i współzależności globalnych. Jej głównym celem jest przygotowanie odbiorców do stawiania czoła wyzwaniom dotyczącym całej ludzkości. Przez współzależności rozumiemy wzajemne powiązania i przenikanie systemów kulturowych, środowiskowych, ekonomicznych, społecznych, politycznych i technologicznych”⁷.

Szczególnie istotne w edukacji globalnej jest:

- tłumaczenie przyczyn i konsekwencji opisywanych zjawisk,

⁷ *Raport z procesu międzysektorowego na temat edukacji globalnej*, Warszawa 2011, http://www.zagranica.org.pl/sites/zagranica.org.pl/files/attachments/Dokumenty/Ministerialne/raport_z_procesu_miedzysktorowego_eg.pdf.

Raport jest podsumowaniem dyskusji w ramach serii spotkań zainicjowanych podczas konferencji *Rozwój edukacji globalnej w Polsce – perspektywy współpracy międzysektorowej* (grudzień 2009) i stanowi uzupełnienie porozumienia o współpracy zawartego w maju 2011 pomiędzy Ministerstwem Spraw Zagranicznych, Ministerstwem Edukacji Narodowej a Grupą „Zagranica”

- przedstawianie perspektywy Globalnego Południa,
- rozumienie świata jako złożonego i dynamicznie zmieniającego się systemu,
- kształtowanie krytycznego myślenia i zmianę postaw,
- przełamywanie istniejących stereotypów i uprzedzeń,
- ukazywanie wpływu jednostki na globalne procesy i wpływu globalnych procesów na jednostkę.

Termin używany w projekcie REDDSO to również „kapitalizacja”. Zgodnie z definicją sformułowaną w ramach projektu „kapitalizacja” oznacza wspieranie rozwoju i wymiany wiedzy, doświadczeń, umiejętności oraz promowanie dobrych praktyk dotyczących edukacji globalnej wśród wszystkich potencjalnych podmiotów (szkół, uczelni wyższych, organizacji pozarządowych, instytucji publicznych).

ROZDZIAŁ 3.

Proces kapitalizacji a metodologia badań własnych

2.1. Ramy teoretyczne i definicje

Wśród zrealizowanych w Małopolsce działań dotyczących kapitalizacji największe znaczenie ma przeprowadzenie (2014), a następnie opublikowanie (2015) badań w ramach diagnozy stanu edukacji globalnej w regionie. Dokument pt. *„Analiza diagnostyczna potrzeb, znaczenia oraz ewolucji polityk prowadzonych w zakresie edukacji dla zrównoważonego rozwoju i solidarności międzynarodowej (edukacji globalnej) na terenie Małopolski”* stał się podstawą do przygotowania wieloautorskiej monografii. Zarówno monografia, analiza diagnostyczna, jak i dokument syntezy opracowany był przez zespół badawczy w składzie: K. Jasikowska, E. Pająk-Ważna i M. Klarenbach. Autorki wyjaśniają, że celem *diagnozy jest dostarczenie partnerom projektu REDDSO niezbędnych informacji dotyczących miejsca edukacji globalnej w systemie edukacji formalnej regionu Małopolski oraz próba oceny obecnej sytuacji w zakresie stopnia realizacji elementów edukacji globalnej wynikających z obowiązującej podstawy programowej (PP), ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb oraz przeszkód w jej realizacji artykułowanych przez małopolskich nauczycieli. Grupą docelową badania diagnostycznego byli bowiem nauczyciele z uwagi na ich kluczową rolę w realizowaniu (bądź nie) elementów edukacji globalnej w szkołach. Pośrednio badany był także poziom wiedzy wśród nauczycieli odnośnie tego, czym jest edukacja globalna, na jakie potrzeby odpowiada oraz jakiego rodzaju trudności nauczyciele napotykają co do jej realizacji w szkole⁸. Lista szczegółowych pytań badawczych, na które autorki starały się uzyskać odpowiedzi przedstawiona jest na kolejnych stronach niniejszego dokumentu. Brzmia one następująco:*

1. Jakiego rodzaju działania edukacyjne z zakresu edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju i solidarności międzynarodowej (edukacji globalnej) są prowadzone na terenie województwa małopolskiego? Diagnoza dotyczyła sektora edukacji

⁸ Por. K. Jasikowska, E. Pająk-Ważna, M. Klarenbach, *Synteza analizy...*, dokument syntezy zamieszczony na stronach <http://www.malopolska.pl/Obywatel/reddso/Strony/default.aspx>; dostęp: 20.09.2015

formalnej I, II, III i IV etapu edukacyjnego (szkoły podstawowe, szkoły gimnazjalne oraz szkoły ponadgimnazjalne) zarówno w odniesieniu do szkół publicznych, jak i niepublicznych.

2. Na ile, w ocenie samych nauczycieli, treści edukacji globalnej obecne w nowej podstawie programowej są realizowane w małopolskich szkołach oraz w ramach jakich aktywności (w ramach konkretnych przedmiotów, projektów, zajęć pozalekcyjnych, godzin wychowawczych, kółek zainteresowań, konkursów, itd.)?
3. Jakiego rodzaju instytucje i organizacje działające w obszarze edukacji globalnej wspierają pracę małopolskich nauczycieli i nauczycielek? Celem jest charakterystyka tych podmiotów o ogólnopolskim i lokalnym zasięgu, którzy realizują swoje działania na terenie Małopolski bądź z udziałem małopolskich nauczycieli. Jak nauczyciele oceniają ową współpracę?
4. Z jakimi innowacyjnymi praktykami w zakresie edukacji globalnej możemy zetknąć się w regionie Małopolski?
5. Jakiego rodzaju przeszkody oraz potrzeby w realizowaniu elementów edukacji globalnej artykułują nauczyciele regionu? Czy potrzeby te oraz przeszkody można pogrupować oraz, co najistotniejsze, jakiego rodzaju kroki można podjąć, aby wesprzeć nauczycieli w skutecznym realizowaniu treści edukacji globalnej w pracy z uczniami⁹?

Autorki publikacji (K. Jasikowska, E. Pająk-Ważna oraz M. Klarenbach) przygotowały ponadto dwa referaty naukowe w języku angielskim na podstawie zrealizowanych w ramach projektu REDDSO badań. Jeden z referatów przedstawiany był podczas V Międzynarodowej Konferencji Edukacji Krytycznej (ICCE - *International Conference on Critical Education*) odbywającej się we Wrocławiu w czerwcu 2015 roku¹⁰. Podczas konferencji miała miejsce także promocja publikacji (uczestnikom i uczestniczkom konferencji rozdano blisko 100 egzemplarzy). Drugi z referatów prezentowany był we

⁹ Tamże.

¹⁰ Szczegółowe informacje na temat konferencji znajdują się pod adresem <http://www.icce.uls.edu.pl/icce/home/>, dostęp: 30.09.2015

wrześniu podczas Europejskiej Konferencji Badań Edukacyjnych (ECER 2015 – *European Conference on Educational Research „Education and Transition. Contributions from Educational Research”*)¹¹ organizowanej przez Europejskie Stowarzyszenie Badań Edukacyjnych (EERA – European Educational Research Association) w Budapeszcie.

Pozostałe egzemplarze publikacji zostały rozesłane do podmiotów zajmujących się edukacją globalną (oraz edukacją w ogóle) z terenu całej Polski (Ministerstwa, Ośrodki Doskonalenia Nauczycieli, NGOs, uczelnie wyższe etc.).

W ramach działań projektowych przeprowadzony został także otwarty konkurs ofert dla podmiotów działających w sektorze pozarządowym. Procedura konkursowa pozwoliła na wyłonienie i dofinansowanie 8 projektów edukacyjnych realizowanych w 30 małopolskich szkołach od 1 sierpnia do 5 grudnia 2014 roku. W projektach wzięło udział ponad 300 nauczycieli oraz ponad 3,5 tys. uczniów. Zdaniem jednego z pracowników NGOs: *„Działania edukacyjne, podejmowane w ramach REDDSO, pozwoliły na dotarcie do nowych szkół z Krakowa i Małopolski, w których wieloetapowo realizowany był projekt z zakresu edukacji globalnej. (...)”*¹².

W ramach projektu REDDSO w Małopolsce przygotowany został także spot filmowy oraz film dokumentalny pt.: *„Edukacja globalna – jak lepiej zrozumieć świat”* (2014), zrealizowany przez I. Hajdarowicz i A. Bednarczyk. Film oraz spot będzie dołączony do elektronicznej wersji przewodnika metodycznego Ośrodka Rozwoju Edukacji i dystrybuowany w całej Polsce wśród regionalnych koordynatorów edukacji globalnej, a następnie nauczycieli i nauczycielek wszystkich etapów edukacyjnych (I-IV etap). Dystrybucja przewodnika będzie mieć miejsce w drugiej połowie 2015 roku.

Ponadto, w ramach kapitalizacji regionalnej zostanie opracowany e-przewodnik metodyczny dla nauczycieli/ek zatrudnionych na obszarze Małopolski. E-przewodnik będzie zawierał informacje praktyczne, z uwzględnieniem kontekstu regionalnego

¹¹ Szczegółowe informacje na temat konferencji znajdują się pod adresem <http://www.eera-ecer.de/ecer-2015-budapest/>, dostęp: 30.09.2015

¹² K. Niewidok, *Innowacyjny projekt edukacji globalnej w Małopolsce* w: „Hejnał Oświatowy” nr 8/2015, s. 5

(Małopolska) i dostępny będzie on-line na stronie Województwa Małopolskiego w ramach projektu REDDSO.

3.1 Etapy procesu kapitalizacji w regionie oraz daty zbierania i analizy narzędzi

Przygotowanie dokumentu regionalnej kapitalizacji miało charakter wieloetapowy i wielotorowy. Po pierwsze, zespół badawczy zapoznał się z dokumentami francusko- i anglojęzycznymi dostępnymi podczas seminarium w Turynie (maj 2015) oraz na stronach projektu REDDSO (por. <http://www.malopolska.pl/Obywatel/reddso/Strony/default.aspx>; <https://reddso.wordpress.com/>).

Następnie przygotowane zostały narzędzia badawcze (dyspozycje do wywiadów jakościowych w trzech kategoriach: dla osób zatrudnionych w UMWM, dla osób z trzeciego sektora oraz dla osób zatrudnionych w placówkach oświatowych).

Do przygotowania dokumentu syntezy kapitalizacji, a następnie dokumentu kapitalizacji regionalnej wykorzystane zostały: analiza dokumentów (m.in. „Rapport narratif intermédiaire” oraz artykuł „Innowacyjny projekt edukacji globalnej w Małopolsce”, który został opublikowany w regionalnej prasie oświatowej w sierpniu 2015) oraz wywiady jakościowe (IDI). Dzięki zaplanowanym na wrzesień 2015 roku wywiadom z nauczycielami częściowo została również przeprowadzona ewaluacja działań zrealizowanych na terenie Małopolski w ramach projektu REDDSO. W sumie, w ramach przygotowywania dokumentu kapitalizacji regionalnej, przeprowadzonych zostało 11 wywiadów IDI z osobami zaangażowanymi w realizację projektów z edukacji globalnej: 7 wywiadów z nauczycielami/kami biorącymi udział w szkoleniach w ramach projektu REDDSO w Małopolsce; 3 wywiady z pracownikami NGOs działającymi na obszarze Małopolski; 1 wywiad z pracownikiem UMWM odpowiadającym za realizację projektu REDDSO w Małopolsce).

Narzędzia badawcze w postaci dyspozycji do wywiadów opracowano na podstawie kwestionariusza opracowanego przez partnera z Lyon „Guide d’entretien avec les porteurs de project”, prezentowanego podczas spotkania ekspertów w Turynie. Dyspozycje do wywiadów (cf. Załącznik) zawierają następujące kategorie:

- a) informacje wstępne, b) sukcesy i mocne strony, c) trudności, wyzwania i słabe strony, d) współpraca i jej ocena, e) przyszłość i dalsze plany.

3.2 Wdrażane działania / rezultaty

Na terenie Małopolski zrealizowano w 2014 roku:

- a) *„Analizę diagnostyczną potrzeb, znaczenia oraz ewolucji polityk w zakresie edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju i solidarności międzynarodowej (Edukacji Globalnej) na terenie Małopolski”* (zespół badawczy przygotowujący analizę diagnostyczną przeprowadził badania ilościowe na reprezentatywnej próbie blisko 1400 nauczycieli i nauczycielek z terenu Małopolski oraz badania jakościowe czyli 18 wywiadów typu IDI).

Skrócona wersja analizy (synteza) oraz publikacja opracowana na bazie analizy dostępne są na stronach portalu Wrota Małopolski w zakładce poświęconej projektowi REDDSO

(cf. <http://www.malopolska.pl/Obywatel/reddso/Strony/default.aspx>).

Przeprowadzone badania oraz ich rezultaty mogą stanowić bazę do opracowania strategii rozwoju edukacji globalnej w Małopolsce, zwłaszcza w przypadku stworzenia w regionie stałej platformy współpracy i dialogu pomiędzy sektorem publicznym, edukacyjnym i pozarządowym.

- b) Spot oraz krótkometrażowy film dokumentalny prezentujący innowacyjne praktyki w zakresie edukacji globalnej z terenu Małopolski pt. *„Edukacja globalna – jak lepiej zrozumieć świat”* (reżyseria: Inga Hajdarowicz oraz Anna Bednarczyk).

Film przedstawia problematykę edukacji globalnej w przystępny i oryginalny sposób, dając przede wszystkim możliwość wypowiedzenia się osobom zaangażowanym w realizację projektów w małopolskich szkołach. Uczniowie i uczennice opowiadają więc o własnym postrzeganiu problematyki globalnej, a historie opowiedane przez nauczycieli mogą stać się inspiracją dla osób zainteresowanych tematyką i poszukujących sprawdzonych sposobów działania.

- c) Otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych Województwa Małopolskiego w dziedzinie edukacji w 2014 roku pod nazwą „Edukacja globalna w Małopolsce” (projekty z edukacji globalnej realizowane przez organizacje prowadzące działalność statutową związaną z edukacją we współpracy ze szkołami z terenu Małopolski).

Do konkursu zgłoszono 14 ofert, dwie z nich zostały odrzucone z przyczyn formalnych. Wśród podmiotów składających oferty można wymienić zarówno organizacje pozarządowe o zasięgu nie tylko regionalnym, ale i ogólnopolskim (np. Polska Akcja Humanitarna), jak i działające głównie w lokalnym środowisku (np. Stowarzyszenie Nowa).

Beneficjentami projektów były placówki oświatowe zlokalizowane na obszarze Województwa Małopolskiego (szkoły podstawowe, gimnazjalne bądź ponadgimnazjalne). Otwarty konkurs ofert miał na celu wyłonienie najlepszych projektów skupiających się na kształtowaniu i rozwijaniu kompetencji małopolskich uczniów i uczennic z zakresu edukacji globalnej (np. dzięki przełamywaniu stereotypów czy uprzedzeń, rozwijaniu umiejętności krytycznego myślenia). Ogółem dofinansowano osiem projektów edukacyjnych realizowanych w 30 szkołach w okresie od 1 sierpnia do 5 grudnia 2014 roku.

- d) Warsztaty dla nauczycieli dotyczące edukacji globalnej.

W trzech miastach regionu (w Krakowie, Tarnowie, Nowym Sączu) przeprowadzono cykl warsztatów dla nauczycieli i nauczycielek zatrudnionych w małopolskich szkołach. Warsztaty odbywały się w październiku oraz listopadzie 2014 roku i wzięło w nich udział ponad 120 osób. Tematyka warsztatów była dostosowana zarówno do potrzeb nauczycieli/ek nie znających bliżej problematyki edukacji globalnej, jak i do osób z powodzeniem wprowadzających tę tematykę do nauczanych przedmiotów. Zarówno tematyka zajęć warsztatowych, jak i udostępnione w ich trakcie materiały szkoleniowe (prezentacja) miały na celu ukazanie nauczycielom możliwości włączania treści edukacji globalnej podczas zajęć szkolnych i pozaszkolnych (w powiązaniu z nową podstawą programową),

zainspirowanie słuchaczy do prowadzenia aktywizujących uczniów i uczennice zajęć dydaktycznych z zakresu edukacji globalnej oraz wskazaniu potencjalnych możliwości włączenia się szkół w organizację Tygodnia Edukacji Globalnej (TEG) przypadającego w listopadzie.

- e) Porozumienie pomiędzy Województwem Małopolskim a UP im. KEN w Krakowie mające na celu przygotowanie drukowanej wersji publikacji opracowanej na podstawie *„Analizy diagnostycznej potrzeb, znaczenia oraz ewolucji polityk w zakresie edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju i solidarności międzynarodowej (Edukacji Globalnej) na terenie Małopolski”*.
- f) Porozumienie pomiędzy Województwem Małopolskim a Ośrodkiem Rozwoju Edukacji (ORE) dotyczące udostępnienia spotu oraz filmu dokumentalnego *„Edukacja globalna – jak lepiej zrozumieć świat”* szkołom i placówkom oświatowym poprzez ich dystrybucję wraz z poradnikiem dla nauczycieli przygotowywanym przez ORE.

ROZDZIAŁ 4.

Główne rezultaty badań jakościowych wraz z oceną stanu edukacji globalnej w regionie oraz rezultatów realizacji projektu REDDSO

Badaniami jakościowymi objęto trzy grupy: przedstawicieli urzędu (w przypadku projektu REDDSO to osoby zatrudnione w UMWM), przedstawicieli trzeciego sektora oraz osoby zatrudnione w placówkach oświaty. Zrealizowano 11 wywiadów typu IDI. Największą grupę respondentów stanowili nauczyciele - łącznie 7 nauczycieli/ek zatrudnionych we wszystkich typach szkół z Małopolski (a więc nauczycieli wszystkich etapów edukacyjnych). Osoby uczestniczące w badaniach pochodziły z różnych środowisk – zarówno dużych ośrodków miejskich, jak i ośrodków wiejskich, jednocześnie wśród respondentów były osoby płci żeńskiej oraz męskiej. Respondenci/teki odpowiadali m.in. na pytania związane z edukacją globalną realizowaną w sektorze szkolnictwa publicznego oraz oceniali efektywność projektów realizowanych we współpracy z innymi partnerami (np. UMWM); dokonywali także samooceny (np. w zakresie treści poruszanych podczas zajęć z uczniami/uczennicami) oraz własnych postaw. Jedno z pytań dotyczyło potencjalnych trudności i barier doświadczanych w związku z realizacją edukacji globalnej.

Problematyka dotycząca globalnych współzależności realizowana jest na terenie województwa małopolskiego w ramach zajęć przedmiotowych na wszystkich etapach edukacyjnych (choć sposób i możliwości realizacji tych treści bywają odmienne na każdym z etapów i w ramach każdego przedmiotu), zajęć pozalekcyjnych oraz podczas realizacji projektów edukacyjnych, np. w trakcie III etapu edukacyjnego (gimnazjum). Instytucje zewnętrzne, które współpracują ze szkołami w ramach projektów edukacyjnych to głównie organizacje pozarządowe (trzeci sektor).

Oto przykładowa wypowiedź:

Ja myślę, że jest coraz więcej też takich organizacji, które się zajmują edukacją globalną i robią to na coraz lepszym poziomie. Tak przynajmniej z tego co obserwuję, z publikacji, które są wydawane, współpracujemy z tymi organizacjami w tym zakresie. Wydaje się, że

jest coraz lepiej. Gdyż coraz bardziej krytyczne jest podejście do tej edukacji i coraz więcej pojawia się takich aspektów, żeby mówić z takim szacunkiem, jakby też różne organizacje upominają siebie (...)Na przykład też należymy, nasza organizacja, do takiej sieci, która bada swoje materiały nawzajem w takim sensie, że przed każdym wydaniem, jak już wydamy coś nowego to wysyłamy to też do innych organizacji, które rzucają na to krytycznym okiem i mówią nam, że no... wszystko fajnie ale może zmieńcie tutaj to zdanie bo... (NGO_1).

Wprowadzenie do nowej podstawy programowej problematyki edukacji globalnej nawiązuje między innymi do kształtowania u uczniów i uczennic postaw odpowiedzialności i społecznego zaangażowania.

Oto przykład wypowiedzi nawiązującej do tej kwestii:

Uczniowie są bardzo kreatywni, nawet sobie nie wyobrażamy jak. Powiem pani jeszcze coś z mojego doświadczenia, otóż ja bardzo cenię wszystkich uczniów, ale mam duży sentyment do uczniów, którzy może nie są błyskotliwi, nie są dobrymi uczniami, czasami się może ruszają zanadto, ale to są uczniowie którzy bardzo fajne pomysły mają! I jak w wolontariacie [szkolne koło wolontariuszy prowadzone przez respondentkę – przyp. EP-W] przychodzili właśnie tacy i bardzo ich wielu miałam, to proszę mi wierzyć, że oni zrobili bardzo dużo dobrego. Oni potrafili zrobić fajne plakaty, mieli fajne pomysły, takie, gdzie ten bardzo zdolny uczeń, który się kieruje wiedzą przede wszystkim i jest taki dopracowany, a oni bardziej chaotycznie, ale naprawdę bardziej pomysłowo. I kiedy z tymi plakatami wędrowali tu po korytarzach, to oni potrafili się i przebrać, zmobilizować klasę do tego, że się z tym zapoznała, czyli te umiejętności u nich ewidentnie są i myślę, że tych umiejętności należałoby szukać u wszystkich. Nie można powiedzieć tak, że tylko uczeń, taki, który jest zdolny, czy jego zakres zainteresowania jest szeroki, się do takich projektów angażuje. Wręcz przeciwnie. Ja bardzo lubię takich uczniów, którzy mają dużo do powiedzenia na ten temat, czasami trzeba to wyprostować, ale uważam, że oni się tu znakomicie sprawdzają (N_1).

Najważniejszym pytaniem dotyczącym inicjatyw z zakresu edukacji globalnej jest pytanie o ich trwałość oraz potencjalną możliwość wywoływania określonych zmian

(np. w postawach uczniów i uczennic względem innych osób). Wydaje się, że pozytywnym przykładem świadczącym o rzeczywistym osiągnięciu zamierzonych rezultatów jest opisana w poniższym przykładzie sytuacja z jednej ze szkół biorących udział w projekcie, w której uczniowie i uczennice nie poprzestali jedynie na zrealizowaniu projektu:

To jest trudne właśnie, żeby wrócić do tej samej szkoły i zobaczyć, co się zadziało na przykład po dwóch, trzech miesiącach. Ale przez ostatnie 3 lata pracowałam z pięcioma szkołami i to jest niesamowite, co tam się dzieje. To jest niesamowite, tylko to też wiąże się z tym, że my co jakiś czas się spotykamy i ja tam dalej mobilizuję te nauczycielki do działania, czy te dzieciaki. W tym momencie organizujemy konferencję, która jest robiona głównie przez dzieci. I te dzieci mówią, co by chciały mieć na tej konferencji... Nie powinnam mówić dzieci, to jest młodzież, to jest gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalne. I oni na przykład chcą konfrontować, co dowiedzieli się na warsztatach z rzeczywistością. No i na przykład i chcą zaprosić ludzi, którzy faktycznie tworzą ubrania. Oni chcą zaprosić szefa LPP¹³, bo wiedzą że jest w ogóle ktoś taki jak gościu z LPP, żeby zaprosić ich i zapytać, co się zadziało po Bangladeszu, na tej konferencji w ramach debaty. Chcą zaprosić blogerki modowe, żeby zapytać o to, czy łatwo jest znaleźć ubrania z certyfikatami. Chcą zaprosić na przykład producentów odpowiedzialnych ubrań, żeby zapytać, czy to się optaca, czy ludzie to kupują, czy to jest to jest tylko jakaś tam fanaberia. Więc to jest niesamowite, że oni sami wymyślają takie rzeczy, że chcą konfrontować to, czego się dowiedzieli w projekcie, zorganizować swoje własne wydarzenie, na którym chcą się świetnie bawić, na które chcą zaprosić zespoły muzyczne. (NGO_3).

Na terenie województwa małopolskiego działają zarówno organizacje pozarządowe lokalne, jak również ogólnopolskie, np. Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć (PZS), Polska Akcja Humanitarna (PAH), Fundacja Centrum Edukacji Obywatelskiej (CEO), Stowarzyszenie Ośrodek Działań Ekologicznych „Źródła”.

W ramach prac nad niniejszym dokumentem zostały przeprowadzone trzy wywiady z osobami z organizacji pozarządowych.

---

¹³ LPP S.A. – polski koncern odzieżowy z siedzibą w Gdańsku, zarządzający 5 markami RESERVED, House, Cropp, Mohito i Sinsay.

Organizacje pozarządowe przygotowują i realizują projekty nawiązujące do tematyki edukacji globalnej dostosowując je do potrzeb nauczycieli/ek oraz uczniów szkół (etapy I, II, III, IV). Realizowane są także takie projekty, które rozszerzają swoje działania na całe lokalne społeczności.

Oto przykładowe wypowiedzi respondentów nawiązujące do tych kwestii:

(...) To w przypadku szkół, jeśli jakiś projekt jest kierowany do szkoły to z reguły wygląda to w ten sposób, że najpierw kontaktujemy się z dyrekcją, pytamy się czy w ogóle są zainteresowani takim projektem? Przedstawiamy im swój pomysł, oni ewentualnie dodają jakieś uwagi. Też zauważyłam, że z reguły przyjmują wszystko co proponujemy i nie mają jakichś większych zastrzeżeń, są chętni na nowości (...). (NGO_2)

I później pracujemy z nauczycielami zawsze a później też prowadzimy zajęcia dla dzieci. I później nauczyciele na podstawie tych naszych materiałów albo też swoich jeszcze w ramach projektu prowadzą zajęcia. Głównie to są dzieci i młodzież, chociaż mieliśmy też taką grę miejską w zeszłe wakacje. Ona była też otwarta. Nie była stricte o edukacji globalnej, ale też poruszała tematykę wody, poruszała kwestię dostępu do wody, tego dlaczego w jednych krajach woda jest, a w innych nie ma, czemu w Polsce mamy tak dużo tej wody tak naprawdę. Bo w sumie wcale nie tak dużo, jak się teraz okazało. (...) Każdy mógł przyjść nawet z ulicy. Głównie przychodzili rodzice z dziećmi. W miejsca gdzie mają siedzibę organizacje pozarządowe, albo domy kultury też brały udział. Też wodociągi, akurat krakowskie, więc w różnych miejscach można było przyjść i pracownicy dawali jakieś zadanie. Oprócz tego robiliśmy różne wydarzenia. Na koniec zadania były pieczątki i różne wydarzenia były bezpłatne przez całe wakacje, jakieś pikniki z których można się było czegoś dowiedzieć (NGO_1).

Respondenci będący pracownikami trzeciego sektora mają świadomość istnienia pewnego rodzaju epizodyczności, wynikającej ze specyfiki realizowania projektów (nieraz w cyklu kilkumiesięcznym). Sytuacja tego typu nie może być uznana za korzystną, gdyż nie przyczynia się do utrwalania efektów projektów w środowisku szkolnym (i lokalnym), a więc za priorytetowe należy uznać rozwiązania systemowe dotyczące sposobu realizowania projektów.

(...) Więc od 2013 roku zajmujemy się tą tematyką natomiast nie ukrywam że to nie są regularne działania. One są mocno uzależnione od dofinansowania (NGO_2).

(...) Dofinansowania projektów są czasowe, czyli na przykład projekt ma być zrealizowany tak jak tutaj w Małopolsce, od września do listopada to jest taka jedna wrzutka finansowa, coś się dzieje robi się bardzo dużo szumu na temat edukacji globalnej ale potem tego finansowania nie ma, nie ma ciągłości i te projekty są takie krótkotrwałe. Ciężko jest robić projekty, które będą miały widoczne rezultaty jeśli one mają tylko dwa miesiące. Takie epizodyczne historie. I druga rzecz, kontynuacja projektów. Bardzo ciężko jest uzyskać dofinansowanie na kontynuację projektów dlatego, że grantodawcy chcą z reguły innowacyjności rozumianej w ten sposób, że to nie jest jakaś powtórka z czegoś, albo nie ta sama grupa. Musi być coś nowego i to czasami bardzo źle wpływa na realizację projektów bo trzeba wymyślić nowe rzeczy, nie zawsze można skupić się na drażeniu tematu z jakąś daną grupą odbiorców i właśnie te projekty są takie epizodyczne (NGO_2).

No mogłoby pomóc gdyby ten projekt był tutaj wspierany przez jakąś instytucję wyższą i w jakiś sposób też zaplanowany, bo mam wrażenie, że tak trochę to chaotycznie było wszystko - tak jednorazowy projekt i to było wszystko, a gdyby to było bardziej usystematyzowane to byłoby myślę łatwiej (N_7).

ROZDZIAŁ 5.

Projekt REDDSO w percepcji badanych

Respondenci podkreślali możliwość nawiązania współpracy pomiędzy różnymi osobami i instytucjami, traktując tę możliwość jako wzajemnie ubogacającą i rodzącą nowe perspektywy na przyszłość.

Ocena realizacji działań ze strony UMWM ma wydźwięk pozytywny, co tym bardziej zasługuje na uwagę w kontekście realizowania przez tę instytucję projektu z zakresu edukacji globalnej po raz pierwszy.

Oto przykładowe wypowiedzi respondentów:

Ja mogę na pewno wypowiedzieć się na temat (...) współpracy z Urzędem Marszałkowskim. Na pewno mogę powiedzieć, że ze strony polskiej organizacja była świetna. Wszystkie Panie z Urzędu Marszałkowskiego (...) wszystko miały zapięte na ostatni guzik, które bardzo tam o nas na miejscu dbały [spotkanie w ramach projektu REDDSO w Barcelonie w XII 2014 – przyp. EP-W]. (...) Na pewno sam wyjazd był dla mnie bardzo taki kształcący i budujący, z różnych względów. Na pewno cenna była możliwość poznania tego jak ta edukacja globalna jest też realizowana w innych krajach, a nawet na innych kontynentach, bo była Pani z Argentyny, prześwieta z resztą. (...) cieszę się, że tam byłam, że poznałam te osoby. Nawet tutaj w Krakowie i spoza, bo jesteśmy w kontakcie. Nawet teraz właśnie w tym projekcie B.[imię ukryto – przyp. EP-W], która była w Barcelonie, którą poznałam przed wyjazdem, no to wiem, że teraz będziemy nadal jakoś tam współpracować. To jest, uważam, cenne. To też jakaś wymiana doświadczeń, zawsze się czegoś dowiemy(N_2)

(...) Na pewno duże zaangażowanie Pań z UM w tą współpracę było i duża przychylność. Dodatkowo to były też młode osoby więc i nam się też lepiej pracowało bo mieliśmy podobne podejście do pewnych tematów. To na pewno na plus(NGO_2).

Inna z wypowiedzi akcentuje także możliwość zaprezentowania się w międzynarodowym gronie:

(...) Więc każdy kraj uczestniczący w seminarium mógł zaprezentować dobre praktyki w ramach tego dużego unijnego projektu (...)(NGO_2).

(...) cały czas mam kontakt z paniami, które ten film [„Edukacja globalna – jak lepiej rozumieć świat” – przyp. EP-W] przygotowywały, przyjechały, popracowały, młodzież się sprawdziła, film został pokazany w Barcelonie. No lepszej nagrody dla naszej szkoły nie wyobrażam sobie, bo i Marszałek i Kurator-wszyscy gratulowali, czyli uważam, że jest to ważne (N_1).

Dla respondentów istotne było także w jaki sposób projekt REDDSO był koordynowany na terenie Małopolski.

Pozytywnym przejawem jest dbałość o dobór kadry trenerskiej podczas szkoleń realizowanych w ramach REDDSO w Małopolsce:

(...) Szkolenie REDDSO, ta pani, która to świetnie prowadziła to szkolenie [szkolenia odbywały się w trzech miastach regionu – przyp. EP-W], przedstawiła nam taką grę do wykorzystania na zajęciach, więc jakby zawsze jestem chętna do takich szkoleń, żeby coś może podłapać, jakiś nowy pomysł(N_7).

Natomiast w tym projekcie REDDSO brałam udział w tych zajęciach warsztatowych, to mi się spodobał taki aspekt szerszy. Nie tak powiedzmy tylko edukacja z takiej strony mojej, którą się zajmuję, tylko generalnie, że jest to na pewno jakiś dobry system, żeby przekazywać młodzieży takie spojrzenie, odejście od takiego myślenia stereotypowego. Żeby spojrzeć na jakiś produkt, jak to się dzieje, ile ludzi jest w to zaangażowanych, żeby to wyprodukować, jaką cenę – i nie chodzi mi tu o konkretny pieniądz, tylko czasu, nakładu pracy, w jakich warunkach ludzie pracują, żebyśmy mogli zobaczyć i skosztować ten finalny produkt. Bo to rzeczywiście daje wtedy obraz niesamowity, jak to wszystko się ząbębia. To, że my jesteśmy państwem, powiedzmy, w części europejskiej, środkowej, ważnej, to jednak jesteśmy jednym z wielu, wielu krajów świata, a jak to wszystko jednak ze sobą jest spójne, powinno być spójne. No i jak też wpływa potem na życie producentów, konsumentów, ale też myślę, takiej empatii do ludzi, którzy bardzo ciężko pracują, żeby ten produkt powstał. No i takiego zrozumienia, bo bardzo dużo było tam filmów. Ludzie się wypowiadali, z krajów gdzie warunki pracy są bardzo, bardzo trudne, jak jest ciężko, jak oni

chcieliby żyć w sposób godny. A więc to było takie, tak naocznie jak się zobaczyło i te filmy, i o tym dyskutowało, to do człowieka to tak dotarło. Bo tak się słyszy, jakiś urywek. Ale myślę, że takie warsztaty to byłoby bardzo dobrze, gdyby były prowadzone częściej. Można by je było częściej też przekazywać uczniom. Nawet bym powiedziała, że takie kompendium takich warsztatów można by było przenieść na lekcje wychowawcze. Bo młodzież, myślę że bardzo by wyczułiło. (N_5).

ROZDZIAŁ 6.

Podsumowanie: wnioski i perspektywy

6.1 Mocne strony i wyzwania stojące przed interesariuszami w trakcie realizacji projektu REDDSO

Rola Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego (UMWM), jako instytucji koordynującej realizację projektu REDDSO na terenie województwa małopolskiego, wymaga szczególnego podkreślenia. Województwo Małopolskie po raz pierwszy realizuje projekt międzynarodowy z zakresu edukacji globalnej. Jednocześnie, jest to pierwszy projekt realizowany przez tego rodzaju instytucję w Polsce.

Na podstawie wywiadu przeprowadzonego w sierpniu 2015 roku z jedną z urzędniczek zatrudnionych w UMWM w Krakowie do mocnych stron projektu REDDSO zaliczyć można przede wszystkim szeroko rozumianą współpracę międzynarodową i międzysektorową:

(...) nawiązanie współpracy, takie zacieśnienie współpracy międzynarodowej, która będzie sprzyjać – powiedzmy - nawiązywaniu, realizowaniu kolejnych działań, projektów (...). Jeżeli będziemy mieć kontakty, to będziemy (...) mieć możliwości realizowania dalszych działań (...) docieramy dzięki temu projektowi do wielu, wielu nauczycieli, uczniów (...). Województwo Małopolskie jest takim regionem, który pierwszy w Polsce na taką skalę realizuje projekt międzynarodowy w zakresie edukacji globalnej (U_1).

Respondenci podkreślali także rolę weryfikacji własnych postaw i umiejętności w międzynarodowym gronie:

(...) Bo nam się czasem wydaje, my mamy takie kompleksy jako Polacy, że my niewiele robimy, nie mamy pojęcia, a wcale tak nie jest, bo wbrew pozorom te inne projekty aż tak bardzo nie odbiegały od tych naszych. Jak był taki film nakręcony prezentowany właśnie na tej konferencji to przekonaliśmy się, że u nas jest na równie wysokim poziomie, jak za granicą, więc nie musimy mieć żadnych kompleksów. I nawet uważam, że pewne rzeczy

może lepiej rozwiązujemy. Bo nie mamy takiego problemu trochę natury etycznej, typu, nie wiem, kwestie kolonializmu. To są kwestie, których nie mamy w Polsce (N_2).

(...) Ale też z drugiej strony powiedziałabym o współpracy międzynarodowej ze wschodem czy z południem, z Globalnym Południem, bo też nie powinno się mówić o edukacji globalnej bez krajów Globalnego Południa, zgodnie z zasadą „nic o nas nic bez nas”. To też daje dużo takiego ciekawego spojrzenia. Na problematykę, którą my się zajmujemy. Myślę, że to powinno być takim mixem tego, zachodniej i całej reszty świata żeby lepiej zrozumieć, o co chodzi w tej edukacji globalnej. Chodzi o współzależność różnych grup interesów(NGO_2).

Wśród największych trudności dotyczących realizacji projektu REDDSO w Małopolsce można wymienić przeszkody o charakterze formalnym związane z rozliczaniem dotacji udzielonych przez UMWM na realizację projektów z zakresu edukacji globalnej. Jak stwierdza jedna z osób w przeprowadzonych wywiadach:

Jeśli chodzi o problemy to na pewno (...) problemy (...) wynikające z rozliczenia (...) dotacji, bo to jest (...) dość skomplikowana rzecz i wymaga czasu i dość dużej dokładności (U_1).

Do barier związanych z uczestnictwem w projekcie REDDSO badani zaliczali przede wszystkim te o charakterze komunikacyjnym (znajomość języków obcych jest niezbędna dla swobodnej komunikacji pomiędzy uczestnikami i uczestniczkami projektu) oraz koncepcyjnym (intensywność pracy w grupach roboczych podczas spotkań w ramach projektu wpływająca na zmniejszenie ilości czasu na wzajemne poznanie się i integrację uczestników projektu). Jak wspomina jedna z osób uczestniczących w spotkaniu w Barcelonie (XII 2014):

(...) Bardziej to chyba takie moje wewnętrzne bariery, czyli bariera językowa, taka może trochę nieśmiałość, niezbyt duże otwarcie. (...) To było pierwsze takie moje przeżycie, na pewno miałabym więcej śmiałości w nawiązywaniu takich kontaktów na przyszłość, dla szkoły, bo tam może było trochę za mało czasu na to. (...) myślę że tam można by spokojnie dodać jeszcze jeden dzień, na przykład do organizacji, tak, żeby poza tymi wszystkimi treściami merytorycznymi, którymi były przeładowane te dwa dni, to jeszcze jeden taki właśnie na możliwość, no takiego luźniejszego spędzania czasu, ale też na zasadzie takiej

wymiany doświadczeń, kontaktów. Już bez tych warsztatów, tylko na takiej luźnej rozmowie. Tego może trochę tam brakowało. To by myślę, że wzbogaciło (...) Tam [podczas spotkania w Barcelonie – przyp. EP-W] było przedstawienie, świetne z resztą przedstawienie, nawet żałuję, że tego nie nagrałam, może ktoś z Urzędu to nagrywał. Świetne przedstawienie. Potem było jakieś takie następnego wieczora też jakieś spotkanie, takie niby to była kolacja. To tego właśnie brakowało, takiej integracji, nazwijmy to, całego tego zespołu uczestniczącego. (N_2).

6.2 Umiejętności i wiedza opracowane i wdrożone przez interesariuszy oraz specyficzne dla ścieżek kształcenia w zakresie edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju i solidarności międzynarodowej (edukacji globalnej)

Przeprowadzone badania (w ramach analizy diagnostycznej z 2014 oraz kapitalizacji z 2015 roku) wskazują na specyficzne umiejętności oraz postawy.

Edukacja globalna pomaga w kształtowaniu następujących umiejętności:

- dostrzegania i rozumienia globalnych współzależności, - krytycznego myślenia, - praktycznego wykorzystywania wiedzy, - podejmowania świadomych decyzji, - współpracy w wymiarze lokalnym, krajowym i międzynarodowym.

Edukacja globalna sprzyja kształtowaniu postaw:

- szacunku, - uczciwości, - empatii, - otwartości, - odpowiedzialności, - osobistego zaangażowania, - gotowości do ustawicznego uczenia się.

Ilustracją tych stwierdzeń mogą być następujące wypowiedzi badanych:

(...) Tak jak wspominałyśmy przed chwilą, o uwrażliwieniu na drugiego człowieka i tutaj trzeba wziąć pod uwagę nie tylko - jeszcze raz podkreślę - pomoc materialna, chociaż ona jest olbrzymia i te akcje są przeróżne, ale również takie jak wsparcie, jak dobre słowo, jak czasami napisanie listu do człowieka gdzieś tam na Ukrainie, bo utrzymujemy np. kontakt z domem dziecka na Ukrainie, oni się w jakiś tam sposób wspierają, rozmawiają na skype, piszą maile, więc to jest takie bardzo ważne (N_1).

Po przyjeździe z Afryki, to moim celem było takie uświadomienie dzieciom, że istnieją różne kultury, inne dzieci, trochę inny poziom problemów tam, niż te które mamy tutaj, no i przybliżenie im tej kultury, żeby było mniej lęków i stereotypów, bo to co się dzieje teraz [w kontekście tzw. kryzysu uchodźców na terenie UE w VIII-IX 2015 – przyp. EP-W] w polskich mediach szaleje mowa nienawiści, więc tak oddolnie, my w swojej mikroskali, w szkole próbujemy pokazać dzieciom, że należy szanować inne kultury, inny wcale nie oznacza gorszy. Myślę, że może zbyt idealistycznie do tego podchodzę, ale zrealizowałam projekt tam, po drugiej stronie równika, no i wiem jak jest (N_7).

(...) Zwiększenie świadomości. Po pierwsze realizacja pewnych, może nie hurra optymistycznie, ale pewnych elementów projektów albo samych projektów w szkołach. Dobrze, że jest to obecne od najniższych poziomów, od przedszkola i dalej. Ale później niestety zmienia się pewna mentalność. Młodzież szkół średnich już z innego poziomu patrzy na pewne sprawy, a przede wszystkim patrzą z poziomu ekonomicznego: „co ja z tego będę miał? (N_4).

Umiejętności oraz wiedza dotycząca edukacji globalnej odwołują się m.in. do kształtowania proekologicznych postaw, o których wspomina w wywiadzie jedna z respondentek w odniesieniu do funkcjonowania samej instytucji koordynującej realizację projektu REDDSO w Małopolsce:

(...) Przede wszystkim to takie podstawowe rzeczy, segregacja śmieci, dbałość o energię elektryczną. Też zrozumienie (...) problemów globalnych, złamanie pewnych stereotypów, które się na pewno pojawiły. I też z drugiej strony łamanie stereotypów o Polakach, o Małopolsce wśród naszych partnerów (U_1).

Nauczyciele podkreślają także kwestie odwoływania się w edukacji globalnej do tego, co bliskie i znane dzieciom i młodzieży, a także do tego na co uczniowie i uczennice mają realny wpływ na co dzień:

Bo ja zawsze mówię, nawet ta jedna kartka, którą oszczędzisz, to się przekłada na lasy nasze polskie, ale przekłada się też na lasy inne, bo produkty są z różnych materiałów wytworzone. Więc to są takie drobne rzeczy, ale te drobne rzeczy składają się na całość. Trochę efekt motyla (N_2).

(...) Jeszcze takim plusem jest to, że te projekty może nie rewolucjonizują myślenia, natomiast tak kropelka po kropelce coś zmieniają w świadomości społecznej, w świadomości uczestników (...)(NGO_2).

Przede wszystkim pokazuje (...) szerszą perspektywę, coś, co można zobaczyć poza Europą, że jest ten świat trzeci, no nie trzeci, tylko inny po prostu, no i uczy, aby myśleć o tym, że to, co robimy na co dzień ma wpływ na to co się dzieje na świecie (N_7).

Należy jednak wyraźnie podkreślić, że stopień i sposób realizacji edukacji globalnej w szkołach uzależniony jest przede wszystkim od tzw. czynnika ludzkiego, gdyż to nauczyciele są pośrednikami w przekazywaniu tych treści młodym odbiorcom. Do innych czynników wpływających na jakość realizacji EG zaliczyć można także te, które są niezależne od nauczycieli (np. dotyczące czasu).

(...) Czasu, tego mi najbardziej brakuje, żeby to wszystko dobrze przygotować, zaplanować i zrealizować. Natomiast myślę, że często, być może, nawet jeśli nauczyciele będą mieć i scenariusze, i podane kawa na ławę, to jeśli nie czują tematu, to będzie im trudno realizować te treści. Tak sądzę, że to jednak jakoś tam wypływa z wnętrza człowieka, wtedy jest łatwiej, wtedy to trafia (...)(N_2).

(...)właśnie kilka dni temu słyszałam taki komentarz od jednej z nauczycielek, że ona była na szkoleniu z EG, ale ona kompletnie tego nie czuje i wydaje mi się, że takie na siłę zmuszanie nauczycieli do wdrażania EG na swoim przedmiocie to przynosi czasami odwrotny efekt (N_7).

Mocne i słabe strony zarazem to jest współpraca ze szkołami. Bo taka współpraca ze szkołami w roku szkolnym jest bardzo trudna. Biorąc pod uwagę, że nauczyciele są coraz bardziej naciskani by realizować swój materiał. Takie zajęcia w większości są spychane na ostatnie lekcje, albo już są dobrowolnymi zajęciami i ciężko jest utrzymać młodzież, zwłaszcza na wsiach gdzie młodzież dojeżdża z innych wsi i ma ten autobus o 15.00 i musi wyjść. To są duże trudności. Nie ma takiej swobody w realizacji tych zajęć, nie można zbyt wielu warsztatów zaproponować w szkole, dlatego że nauczyciele nie chcą się zgadzać na to, żeby aż tak wiele zajęć im uciekło, bo później oni są rozliczani z tego ile zrealizowali swoich zajęć (NGO_2).

6.3 Wnioski i perspektywy w regionie

Dotychczasowa realizacja celów kapitalizacji wskazuje na następujące kwestie:

1. Problematyka jakości stanowi jeden z kluczowych obszarów rozwoju edukacji globalnej w Polsce (w tym w Małopolsce).

Rekomendacja: Zasadne jest tworzenie wspólnej płaszczyzny rozumienia terminu „edukacja globalna” przez przedstawicieli wszystkich zaangażowanych sektorów. Wyjaśnienie terminologii stosowanej w Polsce w zakresie edukacji globalnej i pojęć pokrewnych zawarte jest m.in. w dokumencie *„Analiza diagnostyczna potrzeb, znaczenia oraz ewolucji polityk w zakresie edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju i solidarności międzynarodowej (Edukacji Globalnej) na terenie Małopolski”* (2014). Dzięki opublikowaniu tego dokumentu w formie monografii pt. *„Edukacja globalna w Małopolsce. Podmioty – Praktyki – Konteksty”* (2015) i prowadzonej od czerwca 2015 roku szerokiej dystrybucji monografii omówione przez autorki kwestie terminologiczne mogą przyczynić się do wzrostu prawidłowego rozumienia terminu „edukacji globalnej” wśród potencjalnych czytelników/odbiorców.

2. Argumentem przemawiającym za stosowaniem kryteriów jakości w edukacji globalnej jest potrzeba mierzenia rezultatów działań podejmowanych w tej dziedzinie edukacji.

Rekomendacja: niezbędne jest stosowanie kryteriów wysokiej jakości edukacji globalnej oraz stosowanie standardów celem ewaluacji prowadzonych działań (np. projektów edukacyjnych). Dzięki standardom wspólnym dla wszystkich inicjatyw dotyczących problematyki globalnej możliwa jest ich ocena, a także kształtowanie i udoskonalanie zarówno treści, jak i metod przekazywania informacji. Budowanie systemu jakościowego powinno ułatwiać komunikację między sektorami i organizacjami oraz stanowić swoiste wsparcie dla dialogu opartego na wspólnej koncepcji (przy zachowaniu pełnej różnorodności podejmowanych inicjatyw). Przykładem jest procedura wykorzystująca mierzalne wskaźniki. W regionie po raz pierwszy przeprowadzony został otwarty konkurs na realizację zadań publicznych Województwa Małopolskiego

w dziedzinie edukacji globalnej w 2014 roku pod nazwą „Edukacja globalna w Małopolsce”. W kryteriach oceny merytorycznej ofert przyjęto następujące wskaźniki:

- ocena możliwości realizacji zadania przez oferenta; - ocena projektu; - opis planowanych działań i budżet zadania; - efekty realizacji zadania (maksymalna liczba punktów w ramach wszystkich wskaźników wynosiła 100). Komisja konkursowa przedstawiła swoją opinię na temat ofert Zarządowi Województwa Małopolskiego, który podjął ostateczną decyzję o wyborze ofert i przyznaniu dotacji w formie uchwały.

3. Wspieranie szkół w realizacji projektów edukacyjnych z zakresu edukacji globalnej możliwe jest m.in. dzięki stosowaniu procedur konkursowych (np. otwartych konkursów ogłaszanych przez UMWM), szkoleniom dla nauczycieli, upowszechnianiu dobrych praktyk (innowacyjne praktyki z małopolskich szkół zostały opisane w publikacji „Edukacja globalna w Małopolsce. Podmioty – Praktyki – Konteksty” oraz przedstawione w filmie zrealizowanym przez I. Hajdarowicz i A. Bednarczyk pt. „Edukacja globalna – jak lepiej zrozumieć świat” (2014) oraz zaangażowaniu w działania prowadzone w ramach TEG - Tygodnia Edukacji Globalnej.
4. W realizacji wysokiej jakości projektów edukacyjnych z zakresu edukacji globalnej w szkołach gimnazjalnych (III etap edukacyjny)¹⁴ zaleca się wykorzystywanie następujących wskaźników: *efektywny i motywujący kontakt z uczniami* (systematycznie sprawdzać, co naprawdę zostało zrobione; spotykać się z uczniami często, może być na krótko; doceniać i chwalić to, co już zrobili; pomagać w razie poważnych problemów); *promowanie projektu* (informować o projekcie rodziców i zachęcić ich do współpracy; promować projekt poza szkołą, nawiązać kontakt z lokalnymi mediami; zaangażować ekspertów i zewnętrznych obserwatorów; potraktować przygotowanie publicznej prezentacji jako źródło motywacji); *efektywne ocenianie projektu* (przypominać o perspektywie oceny (zaliczenia) i terminie ukończenia projektu; oceniać i doceniać realizację poszczególnych

¹⁴ Ministerstwo Edukacji Narodowej nałożyło na szkoły obowiązek prowadzenia przez uczniów projektów edukacyjnych jedynie na III etapie edukacyjnym (szkoły gimnazjalne)

etapów projektu; *stosować ocenianie kształtujące* – oceniać poszczególne etapy pracy nad projektem).

5. Konieczność wdrożenia działań zmierzających do efektywnego kształcenia przyszłych nauczycieli i nauczycielek oraz kształcenia uzupełniającego nauczycieli i nauczycielek czynnych zawodowo, m.in. poprzez nawiązanie współpracy z uczelniami wyższymi (szczególnie pedagogicznymi), ośrodkami doskonalenia nauczycieli i organizacjami pozarządowymi. Badania wskazują, że wciąż istnieje wśród tej grupy zawodowej duże zapotrzebowanie na szkolenia z zakresu edukacji globalnej, a wzmocnienia wymagają zarówno wiedza, umiejętności praktyczne, jak i postawy. Wymienione wyżej działania będą miały istotny wpływ na zwiększenie dostępu nauczycieli i nauczycielek do fachowej wiedzy z zakresu edukacji globalnej, co przełoży się na upowszechnienie i podniesienie jakości działań prowadzonych w Małopolsce.
6. Na istotną kwestię dotyczącą regionu wskazują autorki analizy diagnostycznej opracowanej w ramach projektu REDDSO: *„W Województwie Małopolskim brak obecnie regionalnego lidera (którego działalność odpowiadałaby profilowi Grupy Zagranica) pełniącego funkcje koordynujące pracę poszczególnych aktorów oraz funkcje o charakterze informacyjno-edukacyjnym. W regionie nie odnotowano zjawiska wieloaspektowej komunikacji, a tym samym współpracy między głównymi aktorami regionu czyli uczelniami, szkołami, organizacjami pozarządowymi, samorządami lokalnymi, które ułatwiałyby działania systemowe”¹⁵.*

Rekomendacja: utworzenie platformy komunikacji i wymiany informacji z zakresu edukacji globalnej w regionie. Dotyczy to zarówno działań okazjonalnych, realizowanych przy okazji obchodów TEG (Tydzień Edukacji Globalnej), inicjatyw typu Dzień Uchodźcy czy Dzień Wody itd., jak i działań systemowych (np. kolejne edycje szkoleń z zakresu EG na terenie regionalnych ośrodków doskonalenia nauczycieli).

¹⁵ K. Jasikowska, E. Pająk-Ważna, M. Klarenbach, *Synteza analizy diagnostycznej...*, s. 36, dokument syntezy zamieszczony na stronach <http://www.malopolska.pl/Obywatel/reddso/Strony/default.aspx>; dostęp: 20.09.2015

Problematyka ta znalazła swoje odzwierciedlenie w wypowiedzi jednej z respondentek, będącą świetnym postulatem dla przyszłych działań w regionie:

„Może też coś w rodzaju budowania platformy. Są takie platformy, ale one moim zdaniem jeszcze tak dobrze nie działają. Bo na przykład jest prowadzony przez „Edukacja dla demokracji” taki portal, gdzie można wrzucać i publikować swoje materiały edukacyjne, albo jest też grupa „Zagranica”, do której my też należymy, która w dużej mierze koncentruje się na takich zagadnieniach globalnych. Ale na przykład w Małopolsce już nie ma niczego takiego, co by zrzeszało organizacje, czy pozwalało im się jakoś wymieniać wiedzą. Raczej to są ogólnopolskie inicjatywy i w praktyce wygląda to tak, że głównie warszawskie, bo jak się coś odbywa to bardzo rzadko my mamy możliwość, żeby opłacić komuś wyjazd na takie działanie czy na zebranie grupy roboczej. My tylko jesteśmy na mailingu, wiemy co się dzieje, czasami się wypowiadamy. Gdyby Urząd Marszałkowski Małopolski chciał przedsięwziąć jakąś inicjatywę, to mogłaby to być jakaś inicjatywa zrzeszająca małopolskie organizacje działające w tej tematyce właśnie w celu wymiany doświadczeń czy w ogóle pomyslenia o wspólnym działaniu. Rodzaj stowarzyszenia stowarzyszeń. Zwłaszcza, że dopiero niedawno powstała Małopolska Federacja Organizacji Pozarządowych, gdzie takie organizacje od wielu lat już istniały w innych województwach. Małopolska mocno odstaje od całej Polski jeśli chodzi o zrzeszanie się. To by mogło być też takim dobrym czynnikiem pomocowym i też, wydaje mi się, że kwestia priorytetów na Małopolskę. Żeby one były” (NGO_2).

ZAŁĄCZNIKI

Przykładowy formularz z dyspozycjami do wywiadów.

Dyspozycje/pytania do wywiadu (NGOs)

I. WSTĘP

1. Od kiedy NGOs [podać nazwę NGOs którego dotyczy wywiad] realizuje projekty z zakresu edukacji globalnej?
2. Kto jest najczęściej partnerem w tych projektach i dlaczego?
3. Kto jest najczęściej beneficjentem w tego rodzaju projektach i dlaczego?
4. Z jakimi urzędami Państwo współpracowali (UMWM/UMiG/UG) w zakresie realizacji EG na terenie Małopolski?

II. SUKCESY, MOCNE STRONY

1. Na jakie mocne strony/sukcesy realizowanych projektów z zakresu EG mogą wskazać osoby z sektora NGOs? A z NGOs w którym Pan/Pani działa?
2. Proszę wskazać jakie czynniki Pani/Pana zdaniem ułatwiałyby NGOs realizację tego typu projektów w Małopolsce/Polsce?

III. TRUDNOŚCI, WYZWANIA, SŁABE STRONY

1. Jakie dostrzega Pan/Pani słabe strony realizowanych przez NGOs projektów i obszary do pracy?
2. Na jakie wyzwania i bariery natrafiają NGOs w trakcie realizacji projektów z EG?
3. Jakie potrzeby sektora NGOs w obszarze realizacji projektów z EG może Pan/Pani wskazać?

IV. WSPÓŁPRACA I OCENA

1. Jak ocenia Pan/Pani specyfikę funkcjonowania NGOs w Polsce w kontekście realizacji projektów z EG?
2. Czy i w jaki sposób Pani/Pana zdaniem projekty z EG wpływają na postrzeganie problematyki edukacji globalnej wśród osób zaangażowanych w realizację projektu? Czy projekty tego typu pobudzają do refleksji nad własnymi postawami?
3. Jak ocenia Pani/Pan współpracę z partnerami [urzędami/innymi NGOs]? Co wnosi ta współpraca?
4. Jak ocenia Pani/Pan współpracę ze szkołami i nauczycielami/kami? Co wnosi ta współpraca?
5. Jakiego znaczenia dla rozwoju edukacji globalnej w Małopolsce ma Pani/Pana zdaniem współpraca międzynarodowa?

V. PRZYSZŁOŚĆ I DALSZY PLAN

1. Czy i w jaki sposób NGOs planuje kontynuować działania w zakresie podtrzymania efektów projektów z zakresu EG i popularyzacji edukacji globalnej w Małopolsce?
2. Jakie potrzeby związane z popularyzacją edukacji globalnej w Małopolsce Pani/Pan dostrzega?

TRANSKRYPCJE Z WYWIADU (PRZYKŁAD)

ASK: Od kiedy (...) organizacja¹⁶ realizuje działania związane z edukacją globalną?

NGO_3: (...) od 2002 roku, natomiast ja pracując w Fundacji, kontynuujemy te działania od zeszłego roku, od 2014. (...)

ASK: Czyli już od 13 lat...

NGO_3: Tak i osoba, która założyła teraz fundację (...) jest to osoba, która zaczynała gdzieś tam w okolicach 2005-2006 roku.

ASK: Kto najczęściej jest Waszym partnerem w projektach z zakresu edukacji globalnej?

NGO_3: Przy edukacji globalnej naszymi partnerami są beneficjenci naszego projektu czyli szkoły, a w nich nauczyciele i uczniowie, ale też na przykład mój pierwszy projekt to był w partnerstwie z organizacjami, które zajmowały się, czy zajmują się edukacją ekologiczną i organizacjami zajmującymi się gospodarką odpadową (...). To była też edukacja globalna, natomiast tutaj ugrzyziona od strony edukacji odpadowej. O i tam partnerstwo właśnie z doświadczonymi organizacjami z Europy Zachodniej (...) bo to była Belgia (...). A, no i w tych projektach międzynarodowych, które realizujemy ze środków Komisji Europejskiej, ze środków Europe Aid, no to przede wszystkim inne organizacje pozarządowe i z tego faktycznie czerpiemy najbardziej, bo to są bardzo doświadzone organizacje, działające już kilkanaście, nawet kilkadziesiąt parę lat. No i wchodzimy w te inicjatywy, różnego rodzaju później koncepty na przykład po projektach i kontynuujemy pracę nawet jeżeli już tam nie ma środków na nie, na tą pracę, na kampanie. Na przykład w listopadzie, o Clean Clothes. Bardzo często robimy różnego rodzaju rzeczy bezkosztowo, no ale to tylko dlatego, że mamy materiały, mamy też wsparcie, takie merytoryczne, jak i też takie wsparcie, no, że wiemy, że ktoś tam liczy na nas, że coś zrobimy w Polsce w tej kwestii, złożenie kolejnej petycji na przykład, albo wydrukowanie jakiś tam ulotek wtedy nie jest żadnym problemem.

ASK: Mówiłaś o szkołach, a czy często Waszymi partnerami są urzędy lub podmioty administracji publicznej, jednostki samorządu terytorialnego?

NGO_3: To jest trudne (...) z uwagi na charakter tej współpracy z takimi instytucjami. Więc najczęściej wygląda to głównie na poziomie takiej relacji „grantodawca-grantobiorca” tak naprawdę. Ale nie jest tak wcale źle, bo na przykład współpracowaliśmy właśnie chociażby w projekcie REDDSO z Urzędem Marszałkowskim i to była bardzo fajna właśnie i ciekawa współpraca, gdzie [osoby z urzędu – przyp. EP-W] bywali (...) po prostu na naszych wydarzeniach. Więc też mogły się czegoś tam nauczyć i my też mogłyśmy się od nich nauczyć (...). Jak realizowaliśmy projekt to nam podpowiadały różne rzeczy, więc może tego typu była ta współpraca. Nawiązaliśmy też współpracę z UOKiK’iem w roku 2006 albo 2007 przy większym projekcie. To był też grantodawca (...). Z materiałów UOKiKu i z wywiadów z nimi tak naprawdę powstały materiały „Co młody konsument wiedzieć powinien”. Takie pierwsze materiały związane z odpadami konsumenckimi, ale też zaczepiające o to jak powstają nasze rzeczy i co się z nimi dzieje, więc to był taki załączek właśnie edukacji globalnej i edukacji konsumenckiej. I też Urząd Ochrony Konsumenta i to też jako taka współpraca, w której my potrzebowaliśmy materiałów, oni służyli nam pomocą i swoim doświadczeniem (...). Ale tak, również w tym momencie przede

¹⁶ Nazwa organizacji została ukryta. Zapis transkrypcji obejmuje fragmenty wywiadu.

wszystkim jest to jednak relacja donor-biorca. To trochę spłaszcza jednak te relacje, takie mam przekonanie.

ASK: A z czego to może wynikać, jak myślisz?

NGO_3: Trochę jest tak, że na przykład kiedy wychodzimy z propozycją współpracy, na przykład tak było przy zapraszaniu ORE [Ośrodek Rozwoju Edukacji – przyp. EP-W] do bycia partnerem i objęcia takim patronatem dla naszej platformy e-learningowej, która jest czystą edukacją globalną tak naprawdę, akurat w takiej wersji właśnie online, no to jednego roku uzyskaliśmy ten patronat, drugiego roku okazało się, że na takie działanie nie dostaje się patronatu. Nierzadko taka wewnętrzna sprzeczność w samych urzędach. Albo też takie na przykład, bo ja też jestem członkinią grupy roboczej, edukacyjnej w Grupie Zagranica, i na przykład bardzo trudno jest utrzymać relacje z Ministerstwem Edukacji Narodowej, żeby znaleźć tutaj osobę, która zechciałaby na przykład faktycznie pracować z nami w dziedzinie edukacji globalnej, no bo jednak zrzucane jest wszystko na Ministerstwo Spraw Zagranicznych, które w Departamencie Współpracy Międzynarodowej ma oddelegowane osoby, które z nami współpracują w Grupie Zagranica. Dla mnie też ORE jest takim państwem w państwie, które rządzi się swoimi prawami i ma ogromny wpływ i przełożenie na współpracę z nauczycielami i z regionalnymi Ośrodkami Doskonalenia Nauczycieli, ale na przykład jakoś mocno nie wspiera działań, które są realizowane przez organizacje pozarządowe. Mam wrażenie, że buduje taki właśnie antagonizm, że to co robimy jako instytucja oświatowa jest ok, a to co robią organizacje pozarządowe nie do końca, ja mam takie poczucie. Tak naprawdę staramy się jednak mimo wszystko utrzymać ten dialog w sposób taki, naprawdę, zdystansowany od wszelkich animozji, ale to jest trudne po prostu. To jest trudne. Budowanie relacji z instytucjami, które są nastawione „na nie”, dlatego, że gdzieś tam nie widzą w nas równorzędnych, merytorycznych partnerów do dyskusji. Bo na przykład nie jesteśmy metodykami, a nawet jeśli okazuje się, że ktoś kiedyś miał praktykę metodyczną i kończył studia pedagogiczne, ale pracuje w organizacji pozarządowej, no to też już nie jest równorzędny partner.

ASK: A powiedz czy na terenie Małopolski współpracowaliście z innymi urzędami niż Urząd Marszałkowski?

NGO_3: Współpracowaliśmy i właściwie też na takim poziomie donor-biorca i to był Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie. (...)

ASK: A uczelnie wyższe?

NGO_3: O tak, tak. Zapomniałam, zupełnie zapomniałam. Tak, tak, oczywiście, że tak. To jest ciekawe, bo do nas sama uczelnia gdzieś tam zgłosiła się (...) I to jest na przykład właśnie Uniwersytet Jagielloński, Wydział Socjologii, gdzie zaproszono nas na prowadzenie warsztatów na temat tego, co robią organizacje pozarządowe w ramach swojej działalności na terenie na przykład właśnie województwa Małopolskiego, ale też w ogóle, ogólnopolsko i międzynarodowo. No i z tych wykładów wywiązała się bardzo ciekawa współpraca, bo przez ostatnie trzy lata mieliśmy różnych studentów, którzy odbywali staż (...) i to na przykład zaowocowało tym, że mieliśmy wolontariuszy do naszych akcji, na przykład na Dzień Ziemi, taka ogólnopolska inicjatywa sponsorowana właśnie na przykład ze środków Narodowego Funduszu albo ze środków Ministerstwa Spraw Zagranicznych, która gromadzi ogromne ilości organizacji pozarządowych, które działają na rzecz zrównoważonego rozwoju. No i tam na przykład właśnie mieliśmy wolontariuszki, albo na przykład wolontariuszki pojechały z nami organizować, obsługiwać punkt naszej organizacji na festiwalu SlotArt Festiwal.

ASK: Jakie są w Twojej ocenie mocne strony waszych projektów z zakresu edukacji globalnej?

NGO_3: Stawiamy na rzetelność, (...) grupa pracowników organizacji pozarządowych oceniała właśnie materiały w kryteriach dobrej jakości edukacji globalnej. Też kwestia tego w jaki sposób podajemy tą wiedzę i jak ją przekazujemy. I myślę, że też ważne jest to, że korzystając z najnowszych form, które dostosowujemy do polskiego kontekstu i nie zatrzymujemy się tylko na etapie podnoszenia świadomości, ale idziemy trochę dalej i pokazujemy, że naprawdę można pewne rzeczy zmieniać. Czyli dla nas tak naprawdę celem jest pobudzenie krytycznego myślenia do takiego momentu, że ludzie czują, że to, co mogą zrobić jest łatwe, dla nich bezpieczne i wychodząc ze strefy komfortu nie ryzykują bardzo dużo, tylko faktycznie mogą coś zrobić (...) pokazujemy, jak można robić zakupy, albo jak decydować o wyborze takich a nie innych produktów, kiedy gdzieś tam nasze wewnętrzne poczucie bezpieczeństwa jest zachowywane, a jednak możemy przyłożyć się do odciążenia środowiska.

ASK: Jakie zmiany mogłyby ułatwić Wam realizację takich projektów z zakresu edukacji globalnej? Tutaj w Małopolsce i ogólnopolsko?

NGO_3: Mam wrażenie, że największym problemem jest komunikacja z planowanymi beneficjentami. Bo oczywiście zawsze mamy garstkę nauczycieli, którzy są bardzo zaangażowani i całym sercem tutaj są z nami i kontynuują działania nawet po tym, jak już nie ma żadnych środków i nie możemy przyjechać jako edukatorzy do szkół. Ale zdecydowane grono nauczycieli jednak potrzebuje takiej stałej stymulacji, w postaci na przykład kontaktu, czy ja nie wiem, kolejnych spotkań grupy roboczej. Tego doświadczyliśmy właśnie w ostatnich dwóch projektach i mi brakuje takiej komunikacji. Na przykład dla mnie niesamowite było to, kiedy dowiedziałam się, że w ramach prowadzenia badań w projekcie REDDSO był tak ogromny odzew jeśli chodzi o wypełnianie ankiet do badań, no to my byśmy chcieli mieć taki odzew jeżeli chodzi o projekty. I super by było tak naprawdę gdybyśmy mogli jakoś odważnie założyć, że będziemy mieć tyle i tyle nauczycieli w projekcie i nie stresować się, że będziemy musieli ich poszukiwać. Problem jest komunikacyjny taki, że, na przykład, w projekcie (...) mieliśmy problemy ze znalezieniem w miejscowościach wojewódzkich i w takich większych powiatach szkół zainteresowanych, bo w pierwszej kolejności zwraca się uwagę na to, jakie są nagrody w projekcie, i zwraca się uwagę na to co w tych szkołach z tego będzie, i czy to może przygotować do olimpiady i poprawić uczniom wyniki w szkole i czy jest patronat jakiejś instytucji oświatowej. Jeżeli to nie jest objęte patronatem MEN'u albo ORE, albo regionalnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli to projekt nie jest wart realizacji, niestety. Jeśli rozsyłając informacje dotyczące projektu zaczynałam maila „jest konkurs” (...) na tego maila odpowiedziało najwięcej nauczycieli. To tylko pokazuje, że tak powiem, zepsucie środowiska takiego nauczycielskiego, bo faktycznie, nawet bardzo otwarcie mówią o tym, że „a co my będziemy z tego mieć?”. Więc to, że przyjedzie ktoś i będzie prowadzić wartościowe warsztaty, no to to już nie jest fajne. Za tym musi iść właśnie jakaś konsumencka uciecha, typu nie wiem, „a będzie na przykład w konkursie rzutnik do wygrania?” albo „będzie na przykład, nie wiem, ekran multimedialny?”. I to jest dla nas ogromna zhora, tym bardziej że jesteśmy organizacją, która właśnie przede wszystkim zajmuje się edukacją konsumencką i głównie o ograniczaniu tej konsumpcji mówimy. I w związku z tym często borykamy się z takim problemem. Mamy nauczycieli, którzy pokazują trochę inny sens, na przykład właśnie mówią o tym, że na przykład w projekcie dzieciaki nie wystartują w konkursie, żeby ich właśnie nie zepsuć. Że tutaj główną motywacją do udziału w projekcie nie był konkurs i mamy takich nauczycieli, którzy decydują o tym i mówią o tym uczniom, że nie weźmiemy udziału w konkursie, bo to nie chodzi o to, żebyśmy wygrywali nagrody, tylko, żebyście się czegoś ciekawego dowiedzieli, żebyście mieli poczucie, że możecie zmieniać świat, że macie wpływ na ten świat, więc to jest super. No ale niestety, to jest garstka w porównaniu z tym, z czym się borykamy. Łącznie z tym, że na przykład to ciągnie za sobą bardzo dużo, różnych rzeczy, na przykład to, że musimy walczyć o nauczycieli, żeby nasz akurat projekt w ich oczach był atrakcyjny. Dodatkowo (...), żeby dobrze przygotować regulamin, bo potem pojawiają się roszczenia, a dlaczego wygrała ta szkoła, a nie ta szkoła. Więc to są długie dyskusje

trwające długie miesiące na przykład mailowo, łącznie z tym, że nauczycielki powiedziały, dlaczego nie oni wygrali? Albo chwilę przed zakończeniem na przykład terminu nadsyłania prac konkursowych dzwonią i pytają, „czy już może, a może mi Pani powiedzieć czy się tam dostaniemy tam pierwsze albo drugie miejsce?”. Więc to jest moja zhora, naprawdę. Właśnie brakuje mi takiego dobrego kanału komunikacji z nauczycielami, bo z jednej strony, teraz realizujemy projekt (...), mamy stałe spotkania grupy roboczej, ale to jest bardzo czas- i energochłonne, organizować te spotkania, wygospodarować jednak te dwie-trzy godziny na to, żebyśmy mogli swobodnie porozmawiać i stworzyć taką przestrzeń do faktycznie wymiany myśli na temat tego co się dzieje w szkole. Z drugiej strony, kurczę, jakbym realizowała takie projekty z sześćdziesięcioma nauczycielami i nauczycielkami to chyba bym nic innego nie robiła, tylko ustalała terminy tych grup roboczych. Z drugiej strony na przykład, faktycznie, nowe metody komunikowania - nauczyciele są coraz bardziej sprawni w sieci - pokazują że jednak sobie z tymi mediami radzą, chociażby z e-learningiem, który w zeszłym roku przyciągnął nauczycieli był taki (...) że na jedno wolne miejsce 4 osoby się zgłosiły. Rok wcześniej to były dwie osoby na jedno miejsce. No i udało się przeszkolić faktycznie ogromne ilości nauczycieli, którzy gdzieś tam komunikowali się na tej naszej platformie. No i przeprowadzili szereg działań związanych właśnie z tematyką projektu, więc może faktycznie w ten sposób działać, żeby ich tak mocno nie obciążać czasowo, a oni w swoim własnym tempie będą w stanie coś sami zrobić. Z drugiej strony właśnie najbardziej sobie chwalą jednak mimo wszystko warsztaty i szkolenia, gdzie mogą spróbować pewne elementy, metody które wprowadzamy i dostajemy naprawdę bardzo dobre, pochlebne informacje zwrotne, związane z tym, że jednak na szkoleniu nauczyciele się bardzo zbliżają. Chociażby sam fakt, że po naszym szkoleniu odzyskuje wiarę w szkolenia dla nauczycieli. No to jest w ogóle super sprawa, że ktoś coś takiego mówi. No ale tak jak mówię, dla mnie trudnością jest dotrzeć do nauczycieli, żeby oni w ogóle dowiedzieli się o projekcie to jedna rzecz, ale również żeby byli nim zainteresowani. No bo już jak tak patrzę na te wszystkie działania w szkole bardzo konsumencko „co ja z tego będę mieć?”. To jest jednak dla nich duże obciążenie. Naszym zadaniem jest tutaj właśnie proponowanie takiej formuły, żeby oni chcieli. Z drugiej strony, myślę, że powiem to, co wszyscy, czyli naprawdę dobra współpraca z organizacjami czy instytucjami zajmującymi się edukacją globalną, no nie czarujemy się, to są zwykle projekty krótkoterminowe i jeżeli chodzi o te środki, które są u nas w kraju no i też tak naprawdę, no my nie mamy z tym problemu, bo dostajemy te pieniądze, ale myślę że coraz więcej osób jest coraz bardziej doświadczonych i to będzie trudniej. Tych środków nie przybywa aż tak lawinowo. Nawet się zastanawiałam czy na przykład nie skutecznie jakąś współpracę z właśnie z ośrodkami które się zajmują doskonaleniem nauczycieli i no nie wiem... Mam wrażenie, że najtrudniej to do tych nauczycieli dotrzeć, bo tak naprawdę nie bezpośrednio, kiedy ja z nimi nie rozmawiam, a muszę jakoś nie wiem, mailowo albo telefonicznie przekonać do udziału w konkursie, to jednak właśnie wykazują dużą postawę roszczeniową. No i my walczymy o tych nauczycieli, żeby ich było jak najwięcej, no bo tego wymagają projekty, które są krótkoterminowe. Trzeba zrobić jak najwięcej no i niestety, ale w projektach są wskaźniki, tak? Więc liczy się jednak ilość a nie jakość cały czas, mimo tego że gdzieś tam dostajemy punkty za to, że nasza metoda jest ciekawa, ostatnio metoda wspólnego uczenia się i tutaj promowanie tej edukacji uczniowskiej, kiedy to uczniowie wspierają siebie nawzajem – no w jednym roku jest atrakcyjna, nowatorska, a w drugim roku ten sam donor pisze, że jest wtórna. (...) No i oprócz tego jest sporo dokumentacji, bo jednak to jest ogromna biurokracja jeśli chodzi o środki publiczne. Trzeba naprawdę się nagimnastykować, żeby ta dokumentacja była bezbłędna (...) i to nam tak naprawdę zabiera cały ten nasz czas, który moglibyśmy poświęcić na projekt.

ASK: Odpowiedziałas w sumie na kolejne pytanie, które miałam zadać, czyli o trudności jakich doświadczacie w czasie realizowania działań z zakresu edukacji globalnej. Nie wiem, czy chciałabyś jeszcze coś dodać?

NGO_3: Wydaje mi się, że tutaj wymieniłam takie trzy najważniejsze.

ASK: Z poziomu oceny swojej własnej działalności, takiej autoewaluacji, jakie dostrzegacie swoje słabe strony w realizacji takich działań?

NGO_3: Ja myślę, że to jest cały czas życie w takim niedoczacie i to się wiąże z różnymi rzeczami. Na przykład z tym, że rok szkolny ma swoją specyfikę, więc trzeba tak pewne rzeczy zaplanować, żeby one się działy kiedy w roku szkolnym jest trochę wolniej, czyli na przykład nie możemy wystartować równo od września, tylko od października, listopada. Trzeba tutaj dobrze wyważyć, żeby ze wszystkim zdążyć, żeby to jeszcze wszystko ładnie spaść do 20 grudnia, kiedy trzeba napisać raport. (...) Od mojej koleżanki, która pracuje w innej organizacji... Z tych środków, tych tak zwanych „małych środków” na edukację globalną, to jej wynagrodzenie wynosi 400 złotych miesięcznie (...) no ale umówmy się, że 400 złotych to nie jest wynagrodzenie (...). Więc no, ludzie tak pracują. Jeżeli to nie są na przykład projekty, które są dużymi projektami, gdzie zapreliminowano naprawdę godziwą wypłatę, no to „szyją” na przykład dwoma-trzema projektami i to się nawarstwia i robi się bardzo dużo nagle. A niech to jeszcze będą wszystkie projekty związane z tym, że beneficjenci to nauczyciele i uczniowie, no i to powoduje taką ogromnie dużą falę gdzieś w okolicach października, listopada. A w okolicach grudnia, niestety permanentne zmęczenie, bo trzeba zarówno zakończyć działania projektowe, jak i zacząć już pisać raport (...)

ASK: Czy masz takie poczucie czasami, że ta biurokracja z którą się borykacie, brak stabilizacji, te projekty raz są raz ich nie ma, czy to w jakiś sposób odbija się na jakości waszych działań i motywacji do działania?

NGO_3: No trzeba być, naprawdę zmotywowanym z całego serca, mieć poczucie, taki imperatyw do zmieniania świata na lepszy, żeby takie sytuacje, jak na przykład, że przez pół roku nie ma pensji, bo teraz czekamy na dofinansowanie. (...). Więc trzeba mieć takie mocne naprawdę zaparcie, że tak jak teraz są lata chude, to zaraz może będą lata tłuste. Ale też ważne jest to, z kim się pracuje, w jakim zespole się pracuje. (...) mamy jakąś tam grupę wolontariuszy, na których zawsze możemy liczyć i to po prostu się dzieje. Tak też było z Dniem Sprawiedliwego Handlu (...), że to się bardzo często działo bezkosztowo, jedna coś tam narysowała, jedna zrobiła plakat, jakaś drukarnia coś nam wydrukowała trochę taniej, gdzieś tam kupiliśmy trochę czekolady fair trade (...) To muszą być osoby które nie mają roszczeniowości i nie są antagonistycznie nastawione do świata. No i wiadomo, nie każdy może być nauczycielem wychowania przedszkolnego, nie każdy może być piłkarzem, nie każdy może być ogrodnikiem. No wydaje mi się, że nie każdy ma takie nastawienie i takie podejście do świata, które umożliwi pracę w organizacji pozarządowej, który może pracować przez jakiś czas bez pieniędzy prawda? (...) no ale to trzeba też mieć jakieś takie samozaparcie w sobie. Chociaż to wyzwala taką kreatywność.

ASK: Jakie potrzeby organizacji pozarządowych dostrzegasz? Chodzi mi o takie potrzeby których zapewnienie przekładałoby się na poprawę Waszej sytuacji?

NGO_3: Tak jak mówiłam wcześniej, największe nasze potrzeby dotyczą komunikacji. Dotyczy to przede wszystkim współpracujących z nami jednostek organizacji oświatowych, (...) takie drobne rzeczy jak wysłanie czy przekopiowanie maila, że mamy wydarzenie, że mamy szkolenie, albo wysłanie przez ODN'y informacji że będzie jakieś wydarzenie dla nauczycieli. (...) Ja bym oczekiwała i życzyła sobie, tak naprawdę, takiej dobrej współpracy w naprawdę bardzo prostych rzeczach czyli w upowszechnianiu informacji na przykład o naszych działaniach. (...) Przed wakacjami byłam na spotkaniu, które organizowało Ministerstwo Środowiska z Instytutem na Rzecz Ekorozwoju i to było wydarzenie, to było spotkanie robocze różnych organizacji pozarządowych z różnym doświadczeniem i z różnym zasięgiem swoich oddziaływań. I Ministerstwo Środowiska poprosiło, że będzie robić pakiet dla przedszkolaków na temat zmian klimatycznych, no i prosiło o pomysły na projekty żeby coś takiego przygotować, w ogóle jakie są możliwości poznawcze przedszkolaków i kto ma jakieś doświadczenia w pracy z dziećmi takimi małymi...

ASK: Przepraszam, a nie powinni zapytać o to MENU?

NGO_3: Jeżeli resorty nie potrafią na poziomie poszczególnych departamentów ze sobą rozmawiać (...). Skoro resorty nie potrafią się dogadać w tej płaszczyźnie, kto się zajmuje tymi zagadnieniami... (...)

ASK: Czy zastanawiałaś się kiedyś nad tym paradoksem, że MEN...

NGO_3: Ale oni sobie poradzili bardzo prosto (...) Ośrodek Rozwoju Edukacji i to jest organizacja, która prężnie realizuje edukację globalną (...) No i nauczyciele opierają się na wiedzy innych nauczycieli w ramach tego całego systemu, który ORE wypracował (...) nie zawsze te metody i ten sposób, dyskurs, jeśli chodzi o edukację globalną, to, w jaki sposób przedstawiane są pewne kwestie, no nie jest zgodny na przykład z kodeksem w sprawie obrazów i informacji na temat Południa, a, że nie jest zgodne, to nie spełnia kryteriów dobrej jakości edukacji globalnej, co wspólnie kiedyś wypracowaliśmy wśród wielu różnych aktorów edukacji globalnej w naszym kraju. (...) są organizacje pozarządowe, które próbują (...) starać się o ten dialog z ORE, no ale to jest trudne, (...) bardzo ciężko jest (...) pokazać jakie są te elementy, które są słabe, (...) chociaż z refleksją czy nie robi się przypadkiem jakieś edukacji, która może stereotypizuje pewne rzeczy (...)

ASK: Jak oceniasz wpływ specyfiki organizacji pozarządową na realizację edukacji globalnej? W jakim miejscu wśród aktorów edukacji globalnej Was to stawia?

NGO_3: (...) muszę stwierdzić, że całe szczęście, że jest taki, powiedzmy, w miarę dobry monolit, który jest Grupą Zagranica, który w jakiś sposób chce uporządkować pewne kwestie i zapanować nad tym, czy faktycznie ta edukacja globalna jest edukacją globalną wysokiej jakości. Sam proces międzysektorowy, który trwał w 2010 i 2011 roku, który urodził dokument, na którym się teraz opieramy w różnego rodzaju działaniach i jest taką naszą kartą, którą przedstawiamy cały czas MSZowi, na co się zgodził i na przykład w Ministerstwie Środowiska też to cały czas jest taka nasza karta przetargowa. (...) dla mnie ogromnym problemem są organizacje (...), które na przykład właśnie pokazują edukację globalną... no spłaszczają ją bardzo mocno. Znowu robią zagadnienia już pomocy humanitarnej, pomocy rozwojowej, w ogóle współpracy rozwojowej, cały czas gdzieś tam uogólniając i używając dużych kwantyfikatorów czyli: „oni wszyscy”, „my wszyscy”, „nikt tam” i tak dalej. To jest właśnie przykład pokazywania Afryki jako monolitu, Azji jako jednego kontynentu, mówienie, że w życiu każdego Afrykańczyka taniec odgrywa ogromną rolę. Albo na przykład dyskurs w klimacie misjonarzy, którzy prowadzą zajęcia z edukacji globalnej, „no i my musimy im pomagać wszystkim, bo oni by sobie nie poradzili”. No i też oczywiście duża szczypta takiego egzotyizmu, że właśnie na przykład, nie wiem, kontynent afrykański, to dużo nosorożców, słoni, żyraf, antylop, no a na przykład Azja to kimona, na przykład nie wiem, różne tańce indonezyjskie, albo na przykład, nie wiem... Takie duże uproszczenia, używanie tych dużych kwantyfikatorów, że „wszyscy tak robią w Afryce”, „wszyscy tak robią w Azji” to jest straszne. Tak się zaczyna właśnie bardzo prosta droga do stereotypizacji i nie budowania tak na prawdę relacji i poczucia wpływu na to. (...) A może właśnie zacząć od tego: „zobaczcie, co można przeczytać w waszym podręczniku szkolnym, czy wy się z tym zgadzacie?”. Może bardziej w tą stronę prowadzić tą edukację. (...) Bo na przykład mówienie o krajach Afryki Subsaharyjskiej poprzez przykłady PAHu i studni, nie? Bo to jest to co się tam głównie robi - studnie i buduje szkoły, i to jest wszystko co robimy w Afryce, i właściwie wszystko to, co robimy w Afryce, o, może tak. Czyli nie zwracanie uwagi na to, że na przykład pijemy kawę z takiego a nie innego kraju, że kupujemy ziarna kakaowców z takiego a nie innego kraju i wszystko gdzieś tam bardzo mocno spłaszczmy, upraszczamy. Ja się cieszę, że jest coś takiego jak ten przegląd partnerski, który weryfikuje nasze podręczniki, w ogóle, co serwujemy nauczycielom czy uczniom (...) No ale tak jak mówię, organizacje są różnorodne i one też w różny sposób skupiają się na różnych zagadnieniach (...)

ASK: Jeżeli rozważamy tą dobrą Edukację Globalną, to jakie kompetencje ta edukacja rozwija? Jakie są efekty?

NGO_3: No nie mogę powiedzieć za wszystkie projekty realizowane w Polsce, powiem tylko na moim przykładzie. To co ja dostrzegam podczas szkoleń dla nauczycieli i podczas warsztatów dla uczniów. Po pierwsze jest szok i niedowierzanie w pierwszym takim rzucie: „jejku, naprawdę tyle dostaje szwaczka za pracę w Bangladeszu?”, „jejku, naprawdę tyle dostaje dziecko, które pracuje przy zbiorze nasion kakaowca?”, „ Naprawdę to się tak robi, że to tak jeździ po całym świecie, zanim to przyjedzie do nas w postaci gotowego produktu?”, no więc zazwyczaj jest taki szok i niedowierzanie. A zaraz potem „no dobra, no ale my i tak nic z tym nie możemy zrobić”. Takie przekonanie, właśnie że my i tak nie możemy nic z tym zrobić. Dlatego ważne jest to, w moich warsztatach i w moich szkoleniach, że jednym z założeń, celów takiego zdarzenia edukacyjnego jest to, żeby kształtować postawę poczucia wpływu (...). I też osobisty przykład (...) na przykład, „dzisiaj na warsztaty przyjechałam rowerem, żeby nie jeździć autobusem lub samochodem” (...) bo to nie jest tak, że ja po prostu paplam sobie o tym, co można zrobić, żeby zmienić świat (...) bardzo ciekawym przykładem jest to, jak to co jemy ma wpływ na świat i ja mówię: „ja jestem weganką”, mówię o zasadach, że jestem weganką, więc jem takie i takie rzeczy i od razu przełożenie: „słuchajcie, nie zjadłam tyle i tyle mięsa, ile je statystyczny Polak to znaczy, że nie wyemitowałam tylu i tylu ton dwutlenku węgla i zobaczcie, jakie to ma przełożenie na zmiany klimatyczne, jakie to ma na przykład przełożenie na zubożenie różnorodności na świecie”. No i zaczynają się dyskusje. One są bardzo twórcze i później faktycznie trochę na zasadzie dociekań filozoficznych, bo to wywołuje kolejne pytania i kolejne dyskusje. Ale ja się cieszę, że warsztacie albo na szkoleniu ludzie zaczynają zadawać mi i zaczynają zadawać sobie trudne pytanie. (...).

Daję przykład właśnie z 2007 czy z 2006 roku z Bangladeszu – prawie milion ludzi wyszło na ulicę walczyć o swoje prawa, zwykłe szwaczki, zwykli szwacze. Trzeba po prostu pokazywać i cały czas gdzieś tam dawać poczucie, że wystarczy tylko my (...).

ASK: Czy masz wgląd w rzeczywiste efekty?

NGO_3: To jest trudne właśnie, żeby wrócić do tej samej szkoły i zobaczyć, co się zadziało na przykład po dwóch, trzech miesiącach. Ale przez ostatnie 3 lata pracowałam z pięcioma szkołami i to jest niesamowite, co tam się dzieje. To jest niesamowite, tylko to też wiąże się z tym, że my co jakiś czas się spotykamy i ja tam dalej mobilizuję te nauczycielki do działania, czy te dzieciaki. W tym momencie organizujemy konferencję, która jest robiona głównie przez dzieci. I te dzieci mówią, co by chciały mieć na tej konferencji... Nie powinnam mówić dzieci, to jest młodzież, to jest gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalne. I oni na przykład chcą konfrontować, co dowiedzieli się na warsztatach z rzeczywistością. No i, na przykład, i chcą zaprosić ludzi, którzy faktycznie tworzą ubrania. Oni chcą zaprosić szefa LPP, bo wiedzą że jest w ogóle ktoś taki jak gościu z LPP, żeby zaprosić ich i zapytać, co się zadziało po Bangladeszu, na tej konferencji w ramach debaty. Chcą zaprosić blogerki modowe, żeby zapytać o to, czy łatwo jest znaleźć ubrania z certyfikatami. Chcą zaprosić na przykład producentów odpowiedzialnych ubrań, żeby zapytać, czy to się opłaca, czy ludzie to kupują, czy to jest to jest tylko jakaś tam fanaberia. Więc to jest niesamowite, że oni sami wymyślają takie rzeczy, że chcą konfrontować to, czego się dowiedzieli w projekcie, zorganizować swoje własne wydarzenie, na którym chcą się świetnie bawić, na które chcą zaprosić zespoły muzyczne. I na przykład tak, powiedzieli, że chcą zaprosić osobę, która podróżuje po różnych krajach świata i widzi na przykład ludzi, którzy pracują w taki a nie inny sposób, o których się uczyli na warsztatach. I wysłali zaproszenie do Martynty Wojciechowskiej, czy zechciałaby przyjechać. Może być tak, że nie przyjedzie, ale oni próbują, oni wierzą w to, że w końcu się uda kogoś fajnego, ciekawego zaprosić. Dla mnie to jest niesamowita w ogóle informacja zwrotna, że oni zostali tak pobudzeni, poprzez uczestnictwo w projekcie, że wierzą w to, że to się da. (...)

mam taki przykład Gimnazjum (...) gdzie dzieciaki same zorganizowały stoiska (...) i sami wymyślili, jakie to będą warsztaty, że to będą warsztaty z *upcyklingu*. (...) najciekawszą rzeczą, którą wymyślili, to powiedzieli, że jest strasznie dużo odpadów wokół śmietnika przy cmentarzu, więc oni pozbierają te kwiatki i będą je przerabiać na wianki i na ozdoby do włosów. Jedna osoba to wszystko wypierze w pralce (...) oni robili różne ozdoby właśnie takie hippisowskie typu jakieś wianki na gumce i tego typu rzeczy. *Upcykling* w czystej postaci i w ogóle wykorzystanie treści projektowych w lokalnej społeczności, to jest super, nie?

ASK: Trochę już mówiliśmy o ocenie współpracy z różnymi partnerami, czy chciałabyś jeszcze coś do tego dodać?

NGO_3: Trochę jeszcze warto wspomnieć o tym, że my cały czas weryfikujemy to co robimy poprzez inne podmioty. Ja tam podpytuję koleżanki z innych organizacji pozarządowej: „jakbyście zrobili to albo to”, „czy jesteście w stanie przeczytać jeden rozdział na temat aktywizacji uczniowskiej” czy coś takiego. (...) Wysłaliśmy do recenzji materiał o kampaniach uczniowskich uczniom, „czy to do Was dociera?”. No i dostaliśmy bardzo superową informację zwrotną: „ej nie traktujcie nas jak dzieci, napiszcie to w bardziej dorosłym języku” albo „ten i ten fragment jest super”, (...) bardzo ważne jest środowisko akademickie, (...) bo też dla nauczycieli autorytet akademicki jest autorytetem (...) bo to jest ktoś, kto cały czas eksploruje temat. Na przykład zaprosiliśmy jedną Panią Profesor z Uniwersytetu, żeby poprowadziła ćwiczenia związane z nowymi, takimi nowoczesnymi metodami aktywizacji uczniowskiej i też oparte właśnie na tej metodzie wspólnego uczenia się, żeby tam pokazać im, że środowisko akademickie odkrywa różne nowe fajne rzeczy. (...)

ASK: Jak uważasz jaki wpływ ma współpraca międzynarodowa na realizację projektów edukacji globalnej w Małopolsce?

NGO_3: (...) przy projektach edukacji globalnej jest jak najbardziej sensowne i uzasadnione. Bo nie dość, że uczymy się od innych organizacji pozarządowych na przykład, czy instytucji, które już mają doświadczenie kilkunastoletnie w prowadzeniu edukacji globalnej. (...) Szukamy dobrych praktyk i szukamy dobrych polskich kontekstów, żeby to dobrze osadzić. A jeżeli chodzi o REDDSO to tak naprawdę w tym projekcie, jeżeli chodzi o organizacje pozarządowe mocno nie odczuliśmy tej współpracy. Trochę to było tak, że wiedzieliśmy, że to jest projekt międzynarodowy, dzięki temu, że współpracowałam z osobami zaangażowanymi w te działania międzynarodowe, wiedziałam co się dzieje. (...). Natomiast dla nas chyba najważniejszą rzeczą, która została zrobiona w tym projekcie to jednak mimo wszystko to jest rzecz lokalna, czyli to badanie. Bo my też wiemy tak naprawdę gdzie my jesteśmy z tą edukacją globalną w kontekście Polski. Nawet jeżeli badamy tylko jeden region to jest to tak ogromna grupa ludzi, że możemy trochę to przełożyć na kraj. I to jest dla mnie wartościowe. Że jestem w stanie poszperać i poczytać o tym, gdzie tak naprawdę są jeszcze takie przestrzenie, które są wyzwaniem dla nas.

ASK: Jako organizacja, jakie macie dalsze plany związane z podtrzymywaniem efektów tego projektu i dalszą popularyzacją edukacji globalnej w Małopolsce?

NGO_3: My teraz właśnie w listopadzie zaprosiliśmy Panie opiekunki tego projektu na nasze symposium, dlatego, że chciałybyśmy je trochę podbudować tym, co się cały czas dzieje i, że to nie jest tak, że dostałyśmy pieniądze, wyczerpałyśmy środki, zakończyłyśmy projekt, napisałyśmy raport i to jest kropka. Nie. Chcemy im pokazać, że to ma taki szerszy kontekst, że to było dofinansowanie do większego projektu, to raz, to że Ci ludzie cały czas zajmują się tymi zagadnieniami z projektu na który dostaliśmy dofinansowanie, to dwa, a trzy, pokazać, że Ci ludzie coraz bardziej chcą się rozwijać i chcą to kontynuować. Nasze symposium będzie o nowych metodach w ramach tej którą już prowadzimy. Więc chcemy też w sumie trochę podziękować, za to

że tutaj weszły w taką współpracę. (...) Jeżeli chodzi o kontynuację działań, no my cały czas robimy edukację globalną, no i korzystamy z tych zewnętrznych środków, ale też robimy ją bezkosztowo, no i dla nas najważniejszą kwestią jest to, żeby dotrzeć do tych, dla których to robimy. (...)

ASK: Na koniec chciałabym jeszcze zapytać Cię o Twoje refleksje na temat projektu REDDSO. Jak oceniasz mocne i słabe strony tego projektu? Jak oceniasz też rolę Urzędu Marszałkowskiego, jako nowego aktora na polu edukacji globalnej?

NGO_3: W ogóle super, że powstała taka inicjatywa naprawdę, bo tak jak zostało wcześniej wspomniane, środki z różnych źródeł się kończą i ja się cieszę, że tutaj Urząd (...). Wszystkie działania poprzedzały spotkania, albo właśnie rozmowy telefoniczne o czym ja tak właściwie będę rozmawiać na tych szkoleniach i na tych warsztatach. Super to było, super rzecz się stała, że Urząd zaufał pracownikom Uniwersytetu, akademikom i zaufał organizacjom pozarządowym w kwestii merytorycznej. (...) Chciałabym zobaczyć, jak edukację globalną będą realizować inne organizacje, które mają zasięg lokalny (...) Super byłoby zobaczyć, jak Urząd by sobie poradził z budowaniem relacji z małymi organizacjami lokalnymi, które nie mają takiego doświadczenia, jak by ich przygotował. (...)

Dla mnie w ogóle ta przestrzeń, którą Urząd stworzył, żeby poznać tyłu nauczycieli z małych miejscowości, którzy bardzo często nie przyjeżdżają na szkolenia regionalne, bo są organizowane w Krakowie, a wyszedł z tymi szkoleniami dalej to też odbiło się takim dużym echem. (...) bo inaczej się odpowiada na zaproszenia z urzędu marszałkowskiego, a inaczej się odpowiada na zaproszenia z organizacji pozarządowej, o której być może się nie słyszało. (...). Życzę tego Urzędowi, żeby faktycznie mógł podejmować w ramach nie wiem kolejnych projektów, albo wygospodarowanych środków w ramach jakiś środków celowych Urzędu Marszałkowskiego, żeby coś takiego się zdarzyło. Nawet jeśli w dość mocno okrojonej postaci, bo jednak Urząd jest w stanie wywrzeć pewien wpływ, tym bardziej, że Departament, który to realizował jest związany z jakością edukacji, więc ja myślę, że to też bardzo przemawiało do nauczycieli.

BIBLIOGRAFIA:

K. Jasikowska, E. Pająk-Ważna, M. Klarenbach, *Synteza analizy diagnostycznej potrzeb, znaczenia oraz ewolucji polityk w zakresie edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju i solidarności międzynarodowej (Edukacji Globalnej) na terenie Małopolski*, dokument dostępny na stronach <http://www.malopolska.pl/Obywatel/reddso/Strony/default.aspx>.

K. Jasikowska, E. Pająk-Ważna, M. Klarenbach *Edukacja globalna w Małopolsce. Podmioty-Praktyki-Konteksty*, wyd. Oficyna Wydawnicza "Impuls", Kraków 2015.

K. Niewidok *Innowacyjny projekt edukacji globalnej w Małopolsce w: „Hejnat Oświatowy” nr 8/2015.*

Raport z procesu międzysektorowego na temat edukacji globalnej, Warszawa 2011, dostępny na stronach Grupy „Zagranica” w pliku PDF http://www.zagranica.org.pl/sites/zagranica.org.pl/files/attachments/Dokumenty/Ministerialne/raport_z_procesu_miedzysektorowego_eg.pdf.

Strony internetowe:

<http://www.malopolska.pl/Obywatel/reddso/Strony/default.aspx>

<http://www.zagranica.org.pl/>

<http://www.icce.uls.edu.pl/icce/home/>

<http://www.eera-ecer.de/ecer-2015-budapest/>

